

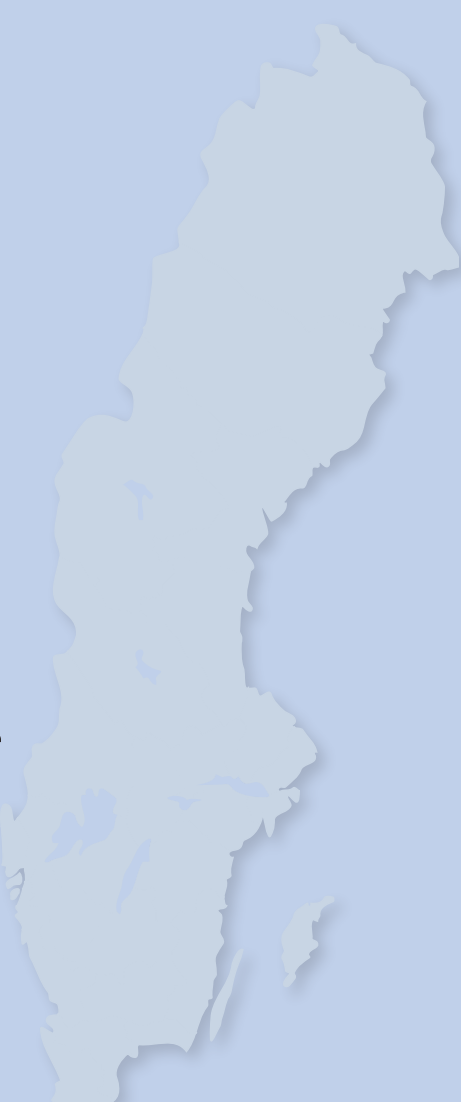
Sveriges ekonomi

Statistiskt perspektiv

The logo for SCB (Statistiska centralbyrån) is a dark grey circle containing the white letters 'SCB' in a bold, sans-serif font.

Statistics Sweden

Statistiska centralbyrån

Ur innehållet:

Fortsatt hög aktivitet i ekonominsid 3

Den starka BNP-tillväxten medför nu en fortsatt förbättring av läget på arbetsmarknaden, med ökande sysselsättning och minskande arbetslöshet. Framför allt ökar sysselsättningen för dem med tidsbegränsad anställning.

Ger investeringar i kunskap en tillväxtbonus?sid 16

De branscher som investerar mycket i IT och FoU verkar, utöver normal avkastning, få en extra tillväxtbonus i form av snabbare tillväxt i sin multifaktorproduktivitet. Däremot är detta inte fallet när det gäller investeringar i mer kvalificerad personal.

PPM-flytt ändrar bilden av sparandet....sid 28

Genom beslut i Eurostat får Sverige inte längre redovisa PPM-medlen som offentligt sparande utan de flyttas i stället över till hushållen. Nästa år stiger därför hushållens sparkvot omkring 2 procentenheter samtidigt som överskottet i den offentliga sektorns sparande sjunker med cirka 1 procent av BNP.

Nummer 4•2006

Innehåll

Sammanfattning.....	3
Export och import.....	4
Hushållens konsumtion	5
Offentlig konsumtion	7
Fasta bruttoinvesteringar	9
Lagerinvesteringar.....	11
SCB:s ledande indikatorer.....	12
Branschutveckling.....	12
Kunskapsinvestering och priser	16
Volymberäkning av offentlig produktion	19
Arbetsmarknad	21
Nytt index för tjänsteproduktion	23
Handelsmarginaler	25
Premiepensionen och sparandet	28
Summary	30

SCB-Indikatorer

Webbpublikationen SCB-Indikatorer utkommer omkring den första i varje månad (utom i augusti) och ger en översikt av konjunkturläget, baserad på de färskaste siffrorna. Du hittar den på www.scb.se. Välj Fokusområden, Sveriges ekonomi, SCB-Indikatorer.

Sammanfattning

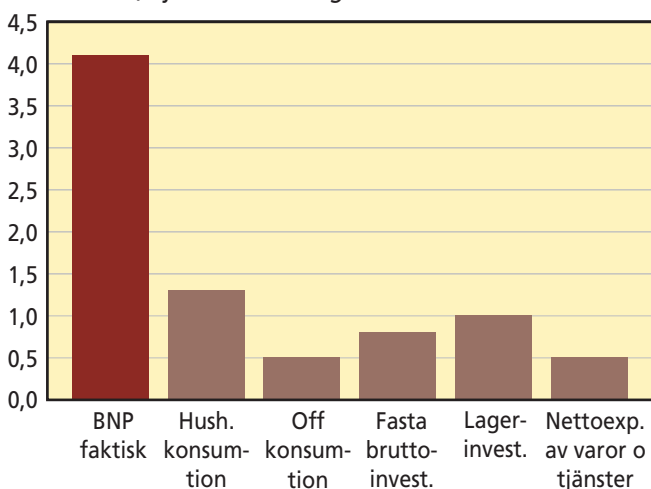
Fortsatt hög aktivitet i ekonomin

Bruttonationalprodukten var det tredje kvartalet i år 4,4 procent högre än tredje kvartalet 2005, kalenderkorrigerat. Hushållens konsumtion och lagerinvesteringar stod för drygt halva tillväxten, medan bidraget från fasta bruttoinvesteringar och nettoexport dämpades jämfört med tidigare kvartal. Den starka BNP-tillväxten medför nu en fortsatt förbättring av läget på arbetsmarknaden, med ökande sysselsättning och minskande arbetslöshet. Framför allt ökar sysselsättningen för dem med tidsbegränsad anställning.

Tre kvartal i följd med en BNP-tillväxt över 4 procent är ovanligt för den svenska ekonomin. BNP-tillväxten visar nu viss avmattning, vilket antyder att den starkaste expansionsfasen närmar sig sitt slut. Den inhemska efterfrågan, både konsumtion och investeringar, fortsätter att öka. Produktiviteten visade under det tredje kvartalet en något mattare utveckling än tidigare, vilket kan betraktas som normalt när ekonomin närmar sig kapacitetstaket.

Bidrag till BNP-tillväxten, inkl. importinnehåll

Förändring kvartal 3/2006 jämfört med motsvarande period föregående år. Procentenheter
Faktiska, ej kalenderkorrigerade värden

Källa: Nationalräkenskaperna

En positiv effekt av den starka BNP-tillväxten är att fler jobb nu skapas. Samtliga sysselsättningsindikatorer visar på ökad sysselsättning och minskad arbetslöshet. De nya jobben är emellertid till allt större del tidsbegränsade anställningar, i synnerhet då bland ungdomar. Ungdomsarbetslösheten ligger dock på en i stort sett oförändrad nivå jämfört med tredje kvartalet i fjol. Byggverksamhet, finansiell verksamhet och företagstjänster hör till de branscher som har haft mest positiv sysselsättningsutveckling.

Importen ökade i snabbare takt än exporten. Bidraget från exportnettot till BNP-tillväxten under tredje kvartalet blev därför måttliga 0,5 procentenheter. Tjänstehandeln stod för mer än hela bidraget. Hushållens konsumtion fortsatte att expandera och är nära länkad till den starka byggkonjunkturen, då det framför allt var hemutrustning som ökade.

De fasta bruttoinvesteringarna visade en fortsatt god utveckling, främst vad gäller byggande, medan industrins investeringar nu dämpats efter ett mycket starkt första kvartal. Bostadsinvesteringarna fortsatte dock att öka i snabb takt. Lagren gav under tredje kvartalet, något överraskande, ett positivt bidrag till tillväxten på 1 procentenhet eftersom lageravvecklingen var av mindre omfattning tredje kvartalet 2006 jämfört med tredje kvartalet 2005.

I två temaartiklar presenteras olika faktorer påverkan på produktiviteten. I den ena konstateras att investeringar i IT och FoU ger en extra tillväxtbonus, medan detta däremot inte gäller investeringar i mer kvalificerad personal. I den andra görs en genomgång av nya sätt att mäta volymförändringar inom offentlig produktion, vilket är ett krav från EU och nödvändigt för att på sikt kunna mäta produktivitetsutvecklingen inom denna sektor.

Ett antal projekt för att förbättra den svenska ekonomiska statistiken har startats. Dessa projekt kommer att presenteras löpande i *Sveriges ekonomi*. Denna gång redovisas i en temartikel arbetet med ett nytt tjänsteproduktionsindex, vilket skulle kunna användas som en indikator på utvecklingen inom tjänstesektorn.

I en artikel förklaras vidare hanteringen av handelns produktion i de svenska nationalräkenskaperna och det görs även en genomgång av ett producentprisindex för detaljhandelns produktion som används i USA. Metoden skulle på sikt kunna användas även i Sverige för fastprisberäkning av handelsmarginaler.

Slutligen ges i en artikel en översikt över de förändringar som är aktuella beträffande premiepensionen (PPM). Under våren kommer den att flyttas från den offentliga sektorn till försäkringssektorn i nationalräkenskaperna efter beslut från EU 2004. Detta innebär att det finansiella överskottet i den offentliga sektorn minskar motsvarande cirka 1 procent av BNP, medan hushållens sparkvot stiger med knappt två procentenheter.

Export och import

Importen ökar farten

Ökningstakten för export av varor steg något under tredje kvartalet i år, både jämfört med tredje kvartalet i fjol och med föregående kvartal. Varuimportens ökningstakt relativt exporten ökade dock betydligt sett över fyra kvartal, vilket medförde att exportnettots påverkan på BNP-förändringen blev tämligen blygsam. För varuhandeln blev den negativ. Merchanting och resevalutanettet bidrog med merparten av tjänstennettot och hela det totala nettot.

Exportvolymen för varor och tjänster var under andra kvartalet i år 7,4 procent högre än motsvarande kvartal 2005. Ökningen av totala importen var 7,7 procent. Förändringen från föregående kvartal, baserad på säsongrensade värden, var för exporten och importen totalt 2,6 respektive 1,6 procent. Nettot för tjänstehandeln i löpande priser var det högsta som uppmätts. Ökningstakten för både export och import av tjänster har visat en klar nedåtgående trend de senaste kvartalen sedan toppnoteringen under första kvartalet i år.

Export och import av varor och tjänster

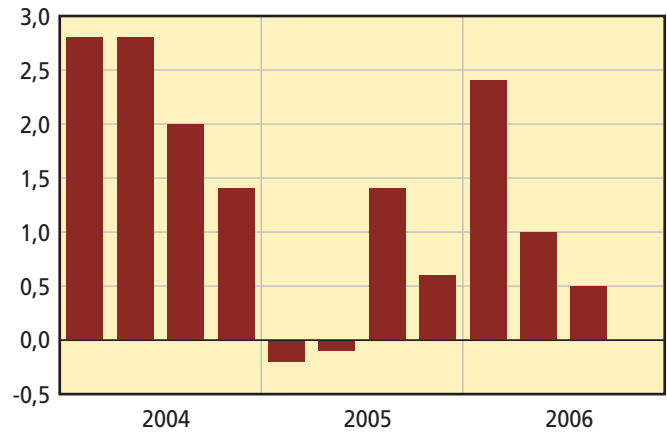
Tredje kvartalet 2006			
	Miljarder kronor, löpande priser	Procentuell förändring, volym	
		Jämfört med kv 2/2006 (säsongrensade värden ¹)	Jämfört med kv 3/2005 (faktiska värden)
Export			
Varor och tjänster	351,2	2,6	7,4
Varor	255,6	3,2	6,8
Tjänster	95,7	1,5	8,8
Import			
Varor och tjänster	296,8	1,6	7,7
Varor	223,0	2,8	8,6
Tjänster	73,8	1,1	5,0

Källa: Nationalräkenskaperna

Vissa revideringar bakåt har genomförts sedan den förra publiceringen i september. För åren 2004 och 2005 gjordes revideringar i samband med publiceringen av årsberäkningarna i november, vilka nu även införts i kvartalsberäkningarna. Därutöver har revideringar gjorts för de båda första kvartalen 2006. För andra kvartalet innebär de att utvecklingstalen höjts måttligt för varuexport och -import. För tjänstehandeln har de sänkts. För första kvartalet innebär revideringarna att utvecklingstalen sänkts, förutom för varuexporten. Revideringarna baseras främst på kompletterande uppgifter från utrikeshandelsstatistiken för både varor och tjänster.

Exportnettots bidrag till BNP-förändringen

Inklusive importinneåll. Jämförelse med motsvarande kvartal föregående år. Procentenheter

Källa: Nationalräkenskaperna

Data t.o.m. tredje kvartalet 2006

Påverkan på BNP-förändringen var för tredje kvartalet betydligt mindre än för föregående kvartal. Bidraget blev 0,5 procentenheter av den faktiska ökningen på 4,1 procent jämfört med motsvarande kvartal 2005. För varuhandeln blev som nämnts under detta kvartal påverkan negativ. Det kan återigen konstateras att merchanting och resevalutanettot regelmässigt utgör mycket väsentliga delar av tjänstennettot. Dessa delar står för hela exportnettots påverkan på BNP-förändringen. Vid bedömningen av dessa siffror bör dock beaktas att fastprisberäkningen av tjänstehandeln, och inte minst då merchanting och resevaluta, är behäftad med ett stort mått av osäkerhet. Detta innebär följaktligen att volymförändringarna får betraktas med försiktighet.

Exportnettots påverkan på BNP-förändringen 2006

Fördelad på varor samt olika typer av tjänster

Påverkan på BNP-förändringen	Kvartal 1	Kvartal 2	Kvartal 3
Totalt	2,4	1,0	0,5
Varor	1,6	0,5	-0,2
Tjänster	0,8	0,5	0,7
- merchanting	0,3	0,3	0,2
- resevalutanettot	0,3	0,4	0,3

Källa: Nationalräkenskaperna

Ett annat förhållande som förtjänar att lyftas fram är den försäljning, alternativt uthyrning, av flygplan (JAS) som skett till två länder, Tjeckien och Ungern, men som ännu inte finns med vare sig i utrikeshandelsstatistiken eller i nationalräkenskapernas utlandstransaktioner. Beroende på om affärerna registreras som finansiell leasing (köp) eller operationell leasing (hyra) kommer de att påverka varu- eller tjänsteexporten. Vilket alternativ som väljs påverkar periodiseringen. Exportsiffrorna kommer att påverkas från och med första kvartalet år 2005. Det bör också noteras att detta inte kommer att påverka BNP-utvecklingen, vilket beror på att

ökningen av exporten kommer att motverkas av en offentlig försäljning som sänker den offentliga konsumtionen.

Oljeimporten från Ryssland stiger kraftigt

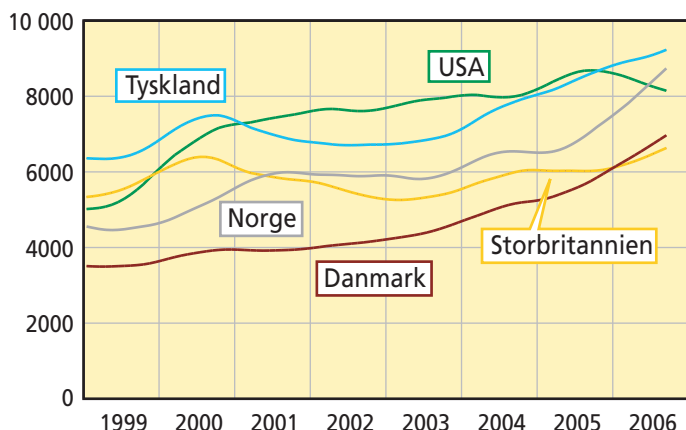
För utrikeshandeln fördelad på varor och länder föreligger bara uppgifter i löpande priser, som påverkas av prisförändringar och ändrade valutakurser. Varuexporten steg under tredje kvartalet något snabbare i volym än under andra kvartalet. Varufördelade volymuppgifter för tredje kvartalet saknas för närvarande, men i löpande priser har exporten totalt ökat med 8 procent jämfört med tredje kvartalet 2005. Exporten ökade för flertalet varugrupper. För massa och papper, där det varit trögt under en längre tid, ökade exporten måttligt. För teleprodukterna, som också hade ett svagt andra kvartal, var exporten 9 procent lägre tredje kvartalet i år jämfört med tredje kvartalet i fjol. Varuimporten har accelererat i förhållande till exporten. Den snabba ökningen av oljeimporten från Ryssland är en bidragande orsak till detta. Ryssland har de senaste kvartalen passerat Norge som största leverantör av råolja och oljeprodukter till Sverige. De tre första kvartalen i år ökade importen av oljeprodukter från Ryssland värdemässigt med 49 procent jämfört med motsvarande period i fjol. En stor del av denna ökning är dock en effekt av det ökande oljepriset.

Tyskland och Norge avancerar som exportmarknader

Tyskland har återtagit positionen som den värdemässigt största exportmarknaden, även om ökningen hittills i år jämfört med i fjol är relativt måttlig. Norge, samt övriga nordiska länder, bidrar mycket starkt till den svenska exportutvecklingen.

Export till viktiga exportmarknader

Miljoner kronor, löpande priser. Trend

Källa: Utrikeshandelsstatistiken

Data t.o.m. september 2006

Andra länder på uppgång är t.ex. Polen, Indien och Estland. USA-exporten visar tydliga tecken på en avmattning, vilket är en återspeglning av framför allt lägre efterfrågan på personbilar. Det kan eventuellt även finnas spår av en valutaeffekt i den krympande USA-exporten. Exporten till Kina fortsätter däremot att växa, men med hänsyn tagen till den starka ekonomiska utvecklingen där sker det i tämligen måttlig takt.

Importen är svårare att analysera på grund av att ursprungslandet för importen inte kan urskiljas i importen från EU. Ursprungslandet för varorna är följaktligen okänt för omkring 70 procent av den svenska importen. En uppenbar slutsats som kan dras är dock att Ryssland avancerar ganska snabbt upp till en framträdande plats bland avsändare av import till Sverige.

Kontaktperson: Leif Munters, 08-506 945 09

Hushållens konsumtion

Efterfrågan från hushållen fortsatt hög

Hushållens konsumtion fortsätter att öka. Under tredje kvartalet ökade konsumtionen med 2,6 procent, jämfört med samma period 2005. Bidraget till den faktiska BNP-tillväxten var 1,3 procentenheter och konsumtionen utgör den största drivkraften bakom den totala BNP-tillväxten. Ökningstakten dämpades något jämfört med första halvåret. Det är fortfarande hushållsrelaterade produkter och hemelektronik som dominerar konsumtionen medan paketresorna visar en svagare utveckling detta kvartal. Utländska besökares konsumtion i Sverige fortsätter att öka även under tredje kvartalet.

Under tredje kvartalet mattades ökningen i hushållens konsumtion något och blev 2,6 procent jämfört med samma

period förra året. Trots detta stod konsumtionen för det största bidraget till BNP-utvecklingen med 1,3 procentenheter. Optimismen hos hushållen fortsatte under sommarmånaderna och början av hösten, vilket avspeglas i den starka tillväxten.

Den starka byggkonjunkturen sätter också spår i konsumtionsefterfrågan. De segment som ökar snabbast är fortfarande främst möbler och elektronik. Dessa stod tillsammans för halva konsumtionstillväxten under detta kvartal. Efterfrågan på hemutrustning avspeglar att den heta bygg- och renoveringskonjunkturen ännu inte dämpats, trots stigande ränta.

Fritidsartiklar var också efterfrågade under sommaren. Flera produkter inom hemelektronik visar en kraftig volymutveck-

ling, men denna beror till stor del på det kraftiga prisfallet för dessa under senare år. För t.ex. fotoutrustning, som visade en volymökning med 17 procent under det senaste året, föll priset under samma period med över 20 procent. Detta innebär att kunderna kan köpa de senaste produkterna, med högre kvalitet, till lägre pris än förra året. Detta gäller även många andra fritidsartiklar. Några exempel på prissänkningar visas i nedanstående tabell.

Prisutveckling enligt KPI för några produkter Index 2005=100

Produkt	Index
Fotoutrustning	76,0
IT-utrustning	79,9
TV, radio, stereo	85,0
Hushållstextilier	92,3
Leksaker	93,4
Sportartiklar	93,5

Källa: Konsumentprisindex

Mest överraskande var att efterfrågan på paketresor minskade med 2,4 procent efter en kraftig ökning under början av året. Det kan vara en följd av att det var en mycket varm sommar i Sverige i år.

Då hushållens konsumtion till stor del består av import bör konsumtionens bidrag till BNP-tillväxten ses med en viss försiktighet. Beräkningar av den importjusterade BNP-tillväxten bör dessutom endast göras för hela år, vilket ytterligare begränsar möjligheterna att uttala sig om enskilda kvartal.

Hushållens konsumtion tredje kvartalet 2006

	Andel av hushållens konsumtion, %	Volymförändring i jmf med kv 3/05, %	Bidrag till hushållens konsumtionsökning, %
Boende	26,2	0,2	0,1
Transporter	13,7	1,0	0,1
Fritid, rekreation och kultur	13,0	5,3	0,7
Livsmedel och alkoholfria drycker	12,1	3,2	0,3
Övriga varor och tjänster	9,5	6,5	0,6
Kläder och skor	5,7	4,2	0,2
Möbler m.m.	5,7	10,6	0,6
Restauranger, hotell	5,7	5,1	0,3
Alkoholhaltiga drycker och tobak	3,7	2,2	0,1
Post och telekommunikationer	3,4	4,3	0,1
Hälso- och sjukvård	2,5	3,2	0,1
Utbildning	0,2	-0,2	0,0
Konsumtion utomlands	4,9	3,3	0,2
Besökarens kons. i Sverige ¹	-6,5	-13,4	-0,8
Total konsumtionsökning	100,0	2,6	2,6

Källa: Nationalräkenskaperna

Små revideringar av tidigare kvartal

Hushållens konsumtionsutveckling för första kvartalet har reviderats ned 0,1 procentenheter till 3,2 procent. Främsta anledningen är nya lägre uppgifter för försäkrings- och finansiella tjänster samt konsumtion i utlandet. Utvecklingen för andra kvartalet har reviderats ned med 0,2 procentenheter till 3,0 procent av samma skäl som ovan samt nya

¹ Denna post utgör en del av tjänsteexporten och subtraheras därför från hushållens konsumtion.

uppgifter för bland annat livsmedel, rekreation och kultur samt paketresor.

Utländska besökarens konsumtion i Sverige fortsätter att öka

Utländska besökarens konsumtion i Sverige har ökat kraftigt under senare tid. Under tredje kvartalet var bidraget till konsumtionsutvecklingen 0,6 procentenheter. Då dessa utgifter dras bort från hushållens konsumtion och istället registreras som export av tjänster kan det vara intressant att titta lite extra på denna.

Förutom utländska turisternas konsumtion i Sverige innehåller denna post även affärsresenärers konsumtion samt den gränshandel som sker med kringliggande länder, främst Norge och Danmark. Inom euroområdet används gränsenkäter för att mäta storleken på denna konsumtion. I dagsläget görs inga sådana i Sverige, då de försök som har gjorts visat att det varit svårt att få in bra statistik på detta sätt. Istället används, enligt internationell praxis, en metod som innebär att riksbankens statistik över valutaväxlingar från banker och kortföretag avseende utlandsbetalningar utgör grund för den utländska konsumtionen i Sverige. Kortbetalningar utgör ca en tredjedel av underlaget medan valutaväxlingar står för resterande del.

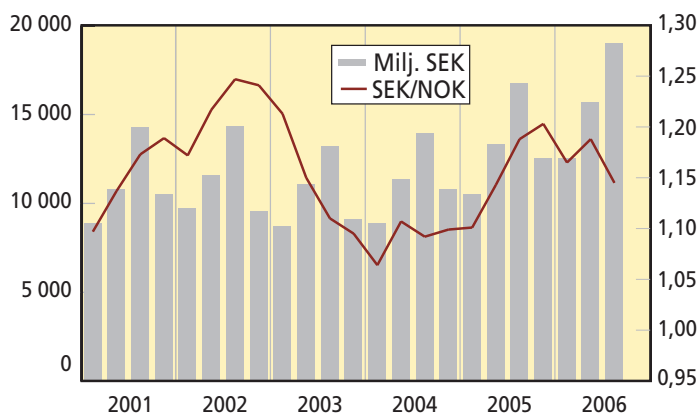
I rapporteringen avser huvuddelen av valutaväxlingarna, eller drygt hälften, euro och dollar, där euro är den dominerande valutan. Vissa korttransaktioner kan hänföras till land men denna redovisning är inte heltäckande. Det finns inte någon uppdelning på vad som avser rena turisttransaktioner eller vad som avser gränshandel.

De nordiska länderna, främst Norge och Danmark, står för en relativt stor andel av växlingarna. Andra närliggande länder som Polen och Baltikum visar en ökande andel valutaväxlingar, vilket tyder på att resandet ökar över gränsen. Utlänningar som bosätter sig i Sverige bidrar också till valutainflödet, det handlar kanske framför allt om danskar i Öresundsregionen som bosatt sig i Sverige. Det kan också handla om att fler svenskar väljer att bosätta sig i våra nordiska grannländer och tar med sig utländsk valuta hem vid besök. Norge skiljer sig så tillvida att valutaväxlingarna går till Sverige, medan övriga valutor har motsatt riktning.

Några tydliga slutsatser av denna statistik går inte att dra i dagsläget då underlaget har stora brister. Hypotesen om en ökad gränshandel går inte att verifiera med nuvarande svenska statistik, även om delar av kortstatistiken ger antydning om en viss uppgång

Ett antagande som kan göras är att rationella normmän väljer att resa över gränsen och handla under de perioder när den norska kronan stärkts och de svenska produkterna därmed blir billigare. Genom att jämföra den norska kronans utveckling med utländska besökarens konsumtion i Sverige ges en viss samvariation. Det går dock inte att säga att det enbart är normmän som gynnas av den svaga svenska valutan, utan möjligtvis har även andra utländska turister sett det som ett attraktivt läge att besöka Sverige de senaste åren.

SEK/NOK och utländska besökares konsumtion i Sverige

Källa: Nationalräkenskaperna och Riksbanken
Data t.o.m. tredje kvartalet 2006

Ökningen sedan början av 2004 i de utländska besökarnas konsumtion är extra tydlig och påverkas av den uppåtgående konjunkturen. Detta är en allt för kort period för att kunna dra några bestämda slutsatser.

Nationalräkenskaperna har nu startat ett projekt i syfte att förbättra statistiken på detta område. Ambitionen är att kunna skilja ut och följa de olika delarna av den utländska konsumtionen i Sverige

Hushållens inkomster och sparande redovisas i Sektorräkenskaperna

Denna gång redovisas inte hushållens inkomster i samband med publiceringen av BNP kvartal. Detta beror på att en uppsnabbning har skett av kvartalsrapporteringen. Inkomsterna kommer istället att redovisas, tillsammans med hushållens reala och finansiella sparande, i sektorräkenskaperna som presenteras den 3 januari. Även om det innebär att inkomstutvecklingen redovisas senare, är det en förbättring så till vida att hushållens sparande redovisas med en mer komplett bild än tidigare.

Kontaktpersoner: Monica Nelson Edberg, 08-506 945 66

Offentlig konsumtion

Hög offentlig konsumtion valåret 2006

Den offentliga konsumtionen växte under tredje kvartalet 2006 med 2 procent i fasta priser jämfört med samma period föregående år. Kommunernas ökningstakt hittills i år ligger runt 2 procent, vilket är en fördubbling mot motsvarande period 2005. Efter sju kvartal med minskad statlig konsumtion vände den statliga konsumtionen uppåt andra kvartalet och ökningen fortsatte även under tredje kvartalet.

Primärkommunernas, landstingens och statens konsumtion ökade under tredje kvartalet i år. Den kommunala ökningen berodde till största delen på löneutvecklingen. Landstingens och kommunernas konsumtionsutgifter ökade med 2,1 respektive 2,5 procent under tredje kvartalet jämfört med samma period 2005.

Offentlig konsumtion, kvartalsvis

Volymförändring, procent

	2005 jämfört med 2004	Jämfört med motsvarande kvartal föregående år		
		2006 kv 1	2006 kv 2	2006 kv 3
Totalt	0,3 (1,1)	0,7 (1,1)	1,8 (2,0)	2,0
Landsting	2,0 (2,2)	1,3 (1,8)	1,9 (1,7)	2,1
Kommuner	0,8 (1,3)	2,0 (1,7)	2,1 (1,9)	2,5
Staten inkl. social-försäkringssektorn	-2,0 (-0,3)	-2,2(-0,5)	1,3 (2,3)	1,3

Källa: Nationalräkenskaperna

Anmärkning: Inom parentes anges de första publicerade preliminära siffrorna för varje kvartal. Om inget anges har inga revideringar skett.

Uppgången i den statliga konsumtionen är inte lika entydig. Försvarets varaktiga varor har minskat i volym med 30 procent, och postens volatilitet fortsätter att vara ett av skälen till att den statliga konsumtionen växer eller avtar med viss ryckighet¹. Statens insatsförbrukning ökade i volym genom framförallt Banverket, Arbetsmarknadsstyrelsen, Försvaret, Polisen och Vägverket. Flera stora myndigheter redovisade ökande utgifter för löner och sociala avgifter, däribland Försäkringskassan, Skatteverket, AMS samt Domstolsverket. Försvarets utgifter för löner och sociala avgifter ökade också trots färre anställda. Det beror på att många "arbetsbefriade

¹ Som varaktiga varor räknas försvarets inköp av sådana varor som används mer än ett år och som i andra sammanhang skulle ha betraktats som investeringar – och därför inte ingått som insatsförbrukning i konsumtionsutgifter. Eftersom militära vapen inte är avsedda att produceras, behandlas de inte heller i nationalräkenskaperna som insats i en produktionsprocess, utan ingår i den statliga konsumtionen direkt vid förvärvstidpunkten.

anställda" fortsätter att erhålla lön samtidigt som de sociala avgifterna är höga på grund av avtalsförsäkringar i samband med avvecklad personal.

Avdragsposten försäljning har ökat i volym. Socialförsäkringssektorns totala konsumtionsutgifter ökade på grund av högre insatsförbrukning. Statens konsumtionsutgifter ökade således totalt med 1,3 procent under tredje kvartalet jämfört med samma period 2005.

Källor

Sedan föregående kvartalsberäkning är räkenskapssammandragen för 2005 (kommuner och landsting) tillgängliga. Dessutom har NR:s definitiva beräkningar för 2004 gett nya vikter för fastprisberäkningarna. Förändringstakten vid nuvarande beräkning bygger på den preliminära beräkningen avseende helåret 2005 till skillnad mot beräkningarna för årets första två kvartal, där förändringstakten grundades på resultaten vid fjärde kvartalsberäkningen 2005. Detta innebär att nya vikter (fördelningsgrunder) används. De nivåskillnader som uppkommer vid övergången ger andra utvecklingstal.

Nya utvecklingstal, som uppkommer vid byten, beror på de stora nivåskillnaderna mellan kvartalsenkätens helårsuppgifter och räkenskapssammandragen, orsakade av osäkra periodiseringar och ofördelade kostnads- och intäktsposter. Vidare försvårar kommunernas delårs/tertiärbokslut respektive landstingens tertialbokslut svarsprecisionen i kvartalsenkäter. För beräkningen av statens konsumtion har använts senast tillgängligt material från Ekonomistyrningsverket (ESV), vilket är uppgifter för tredje kvartalet 2006. Resultat från NR:s definitiva beräkningar för 2004 har gett nya vikter för fastprisberäkningarna och förändringstakten vid nuvarande beräkning bygger på det preliminära helåret 2005. Beräkningen för socialförsäkringssektorn baserades på senast tillgängligt material avseende premiepensionsutbetalningarna för 2006 samt AP-fondernas inkomster och utgifter från Försäkringskassan.

Revideringar

Landstingens räkenskapssammandrag 2005 utgör underlag för de skattningar som bygger på årsdata. Årets första två kvartal uppdateras i det avseendet först i samband med nästa kvartalsberäkning. Revideringsbehoven är inte orsakade av nya primäruppgifter från Sveriges Kommuner och Landsting (SKL). Däremot har FISIM och kapitalförslitningen uppdaterats i löpande priser för kvartal ett och två. Nytt avtal vid fastprisberäkningen av särskild löneskatt samt ett uppdaterat förbrukningsprisindex har använts. Utvecklingstalen för den landstingskommunala konsumtionen har reviderats upp i volym med 0,1 respektive 0,2 procentenheter för de två första kvartalen.

För kommunernas del har de båda föregående kvartalen reviderats. För första kvartalet har även basår bytts från 2004 till 2005. Utvecklingstalen för den kommunala konsumtionen har reviderats upp i volym med 0,3 respektive 0,2 procentenheter för kvartal ett och två.

Inom staten har det inte skett några större revideringar av de inkomna uppgifterna för första och andra kvartalet 2006. De förändringar som kan noteras för volymutvecklingen sedan föregående kvartalsberäkning (-0,6 % första kvartalet och -1,1 % andra kvartalet) beror till största delen på revideringar av kvartalsuppgifter under 2005. Den mest betydande revideringen som skett inför den här beräkningen är förändringen av kapitalförslitningen.

Kapitalförslitning för icke marknadsproduktion

De beräkningar av kapitaltillgångarnas avskrivningar som återfinns i bokföringsmaterialet över offentliga sektorns myndigheter och hushållens intresseorganisationer (HIO) följer andra klassificerings- och värderingsprinciper än de som används för NR-systemets kapitalförslitning. Det har därför varit nödvändigt att konstruera ett särskilt beräkningssystem för kapitalförslitningen i NR. I NR värderas kapitalförslitningen till återanskaffningspris (s.k. current cost accounting). Kapitalförslitningen beräknas utifrån den information som finns om fasta bruttoinvesteringar. Det betyder att samma indelningar i produkter och ändamål som används för myndigheter och HIO i investeringsberäkningarna utgör beräkningsnivån för kapitalförslitningen. Från investeringsberäkningarna hämtas även information om prisförändringar. Dessa används för att reflatera realkapitalstocken till aktuell prisnivå, det utgående stockvärdet transformeras till ingående stockvärde följande år genom att multiplicera med motsvarande förändring i medelpriserna för åren.

Beräkningsmetod

Kapitalförslitningen beräknas som skillnaden mellan bruttoinvestering och kapitalstocksförändring. Det innebär att kapitalförslitningen beräknas enligt formeln

$$A_t = FB_t + N_t - N_{t+1}$$

där N_t och N_{t+1} är det nedskrivna värdet av realkapitalstocken (nettostocken) vid år t 's början och slut, värderad till år t 's mittårspriser. FB_t är den fasta bruttoinvesteringen år t och A_t är kapitalförslitningen år t . Realkapitalstocken netto, N_t beräknas med en s.k. Perpetual Inventory metod (PIM).

Kapitalobjektens livslängd

Livslängdsantagandena är beroende på hur aggregerade produktgrupper realkapitalet delas in i. Maskiner och inventarier delas upp i transportmedel och övriga maskiner inklusive inventarier. Byggnader och anläggningar är den andra huvudtypen. Anläggningar beräknas separat om de är av betydande värde t.ex. vägar och gator. För byggnader tas också hänsyn till hur användningsområdet påverkar livslängden. Den tredje huvudkategorin domineras av datormjukvara. För mjukvaran sker en differentiering av livslängden beroende på om den är köpt (standardprogramvara) eller egenutvecklad.

Kontaktperson: Vera Norrman, 08-506 943 04

Fasta bruttoinvesteringar

Långvarig uppgång för investeringarna

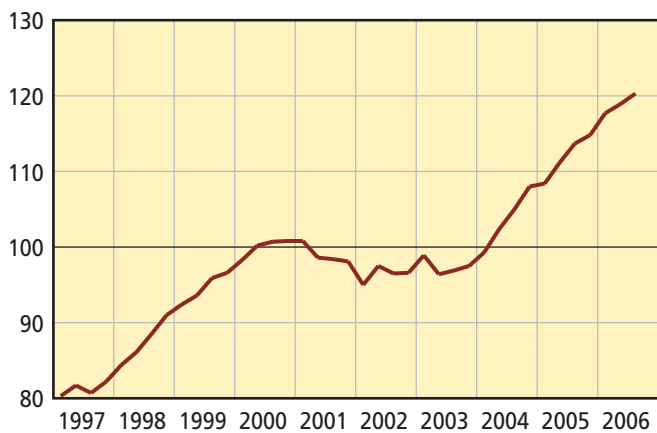
De fasta bruttoinvesteringarna fortsatte att öka relativt kraftigt under tredje kvartalet, och fortfarande i en snabbare takt än hela BNP. Investeringsbilden är dock inte fullt lika ljus som tidigare. En viss nedrevidering har skett av investeringsuppgifterna för första halvåret. Dessutom har tillväxten i näringslivets investeringar avtagit successivt under året. Maskininvesteringarna visar en endast marginell ökning under de två senaste kvartalen. Däremot fortsätter den kraftiga expansionen för bostadsinvesteringarna med oförminskad styrka.

De fasta bruttoinvesteringarna i Sverige fortsatte att öka relativt kraftigt under tredje kvartalet i år, med 1,2 procent, mätt i volym, säsongrensat och jämfört med närmast föregående kvartal. Det motsvarar en uppgång med 4,9 procent omräknat till årstakt. Därmed ökar de fasta bruttoinvesteringarna fortfarande snabbare än hela BNP, som steg med 1 procent från andra till tredje kvartalet i år, vilket motsvarar en ökning med 4,1 procent omräknat till årstakt, säsongrensat.

Den nuvarande uppgångsfasen för de fasta bruttoinvesteringarna, som inleddes under tredje kvartalet 2003, är sålunda nu inne på sitt fjärde år. Under denna period, på tretton kvartal, har investeringarna ökat med sammanlagt ca 25 procent, vilket ger en genomsnittlig årlig ökningstakt om drygt 7 procent. Detta innebär att den nuvarande uppgångsfasen både är längre och kraftigare än vid de två närmast föregående konjunkturuppgångarna i den svenska ekonomin, i mitten respektive i slutet av 1990-talet. Under dessa två tillväxtperioder, som varade under ca två och ett halvt år, var den sammanlagda ökningen i de fasta bruttoinvesteringarna 22–23 procent.

Fasta bruttoinvesteringar

Volymindex 2000=100, säsongrensade kvartalsvärden

Källa: Nationalräkenskaperna

Data t.o.m. tredje kvartalet 2006

Bilden inte längre fullt lika ljus

Visserligen stegrades och återhämtade sig ökningstakten något för de fasta bruttoinvesteringarna under tredje kvartalet efter den dämpning som ägde rum under andra kvartalet, säsongrensat och jämfört med kvartalet innan, men trots detta är bilden av investeringarna inte fullt lika ljus som tidigare. Det sammanhänger med att investeringsuppgifterna för såväl första som andra kvartalet reviderats ned efter det att ny information tillkommit, bl.a. från den senaste investeringsenkäten från oktober–november i år. För första halvåret har ökningstakten reviderats ned med 0,8 procentenheter, vid en jämförelse med första halvåret i fjol. Dessutom har tillväxten i näringslivets investeringar – som tidigare varit den främsta drivkraften i investeringsuppgången – avtagit successivt i år.

Under tredje kvartalet år steg de fasta bruttoinvesteringarna med 4,6 procent jämfört med motsvarande kvartal i fjol, vilket är en tydlig dämpning för andra kvartalet i följd och innebär mer än en halvering av ökningstakten från det starka första kvartalet i år. Ökningen av investeringarna motsvarar 0,8 procentenheter av BNP-tillväxten, vilket är klart lägre än tidigare och jämförbart endast med utfallet för fjärde kvartalet i fjol då de fasta bruttoinvesteringarna var inne i en kort svacka. För de tre första kvartalen i år sammantagna var de fasta bruttoinvesteringarna 7,3 procent högre jämfört med motsvarande period i fjol. Det är två procentenheter lägre än för motsvarande jämförelseperiod 2005.

Under de tre första kvartalen i år var investeringskvoten i ekonomin, d.v.s. de fasta bruttoinvesteringarna andel av BNP, 17,5 procent, vilket är 0,3 procentenheter högre jämfört med den tidigare högsta nivån under den förra konjunkturtoppen, de tre första kvartalen år 2000. Rensat för bostadsinvesteringar var investeringskvoten under de tre första kvartalen i år en dryg procentenhet lägre än under de tre första kvartalen 2000.

Avmattning inom näringslivet

Dämpningen i de fasta bruttoinvesteringarna i år förklaras helt av utvecklingen inom näringslivet där ökningstakten för investeringarna dämpats successivt under året och där bilden nu också är mer splittrad än tidigare. De offentliga investeringarna däremot, har utvecklats stabilt i år och uppgången var där under tredje kvartalet, för första gången på länge, snabbare än inom näringslivet.

I flera viktiga branscher inom näringslivet har utvecklingen varit svagare den senaste tiden än tidigare. Det gäller särskilt transportsektorn, men också tillverkningsindustrin, energisektorn och företagstjänster m.m. Inom bl.a. mineralvaruindustri, byggindustrin samt parti- och detaljhandeln ökade däremot investeringarna kraftigt under tredje kvartalet.

Fasta bruttoinvesteringar

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	2005			2006		
	Helår	3 kv	4 kv	1 kv	2 kv	3 kv
Näringslivet	387	10,8	6,3	11,3	7,6	4,5
Tillverkningsindustri	78	10,4	8,5	8,5	-6,9	3,4
Tjänsteproducenter ¹	148	6,8	1,0	11,8	15,7	4,7
Företagstjänster	37	6,8	-4,1	7,8	-5,7	2,9
Offentliga myndigheter	73	2,6	-0,9	6,0	3,7	5,3
Stat	37	-4,2	-10,1	9,7	6,0	-0,7
Kommuner	36	10,8	9,5	1,9	1,0	11,6
Totalt	460	9,5	4,8	10,6	7,0	4,6
Maskiner	160	18,2	11,9	14,9	-1,6	2,6
Transportmedel	40	-7,2	5,9	-4,2	25,2	9,4
Bostäder	76	13,7	13,0	15,4	17,9	12,6
Övriga byggnader	117	1,9	-6,4	13,4	6,0	0,9
Programvaror m.m.	67	7,9	3,6	3,3	6,5	4,5

Källa: Nationalräkenskaperna

Näringslivets totala investeringar steg med 4,5 procent under tredje kvartalet jämfört med ökning på 11,3 respektive 7,6 procent under första respektive andra kvartalet, jämfört med motsvarande period i fjol.

Den nya investeringsenkäten oförändrat positiv

Den investeringsenkät som presenterades i november i år, och som täcker i princip hela näringslivet, gav i stort sett samma positiva helhetsintryck av företagens investeringsplaner för innevarande år som enkäten från i juni. Företagens planer tyder bl.a. på en uppgång i industriinvesteringarna i år med 5 procent, vilket är samma prognos som i juni. Investeringarna inom energisektorn har däremot reviderats upp kraftigt för i år, till en beräknad ökning med 20 procent, mätt i volym.

Motsatsen gäller för investeringarna inom branschen transport och kommunikation där företagen reviderat ned sina investeringsplaner kraftigt för i år. En annan bransch där de nya investeringsplanerna skiljer åt väsentligt från de som lämnades i juni gäller banker och försäkringsbolag. Här tyder planerna nu på en uppgång med 12 procent för 2006, vilket är mer än en fördubbling mot tidigare.

Företagens investeringsplaner för 2007 är i detta läge av naturliga skäl osäkra, men tyder bl.a. på en oförändrad investeringsnivå för tillverkningsindustrin. Kapacitetsutnyttjandet är i denna bransch under tredje kvartalet fortfarande det högsta någonsin med ca 91 procent. Det är för övrigt det klart högsta kapacitetsutnyttjandet för industrin bland alla EU:s medlemsländer. I Konjunkturbarometern visas att bristen på produktionskapacitet är mer utbredd bland företagen i år än tidigare, trots kraftigt ökade investeringar.

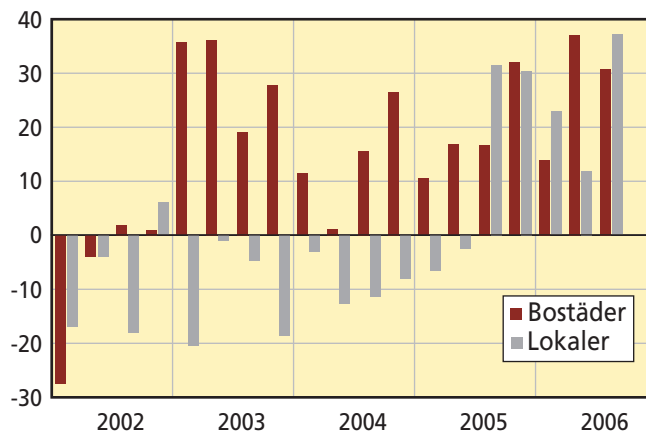
Kraftig dämpning av maskininvesteringarna

Vid en fördelning av de fasta bruttoinvesteringarna på olika typer av investeringar är den kraftiga inbromsningen för ma-

skininvesteringarna ett tydligt drag i utvecklingen. Dessa har för de två senaste kvartalen sammantagna varit på en inte mycket mer än oförändrad nivå jämfört med motsvarande period 2005, trots det rekordhöga kapacitetsutnyttjandet inom tillverkningsindustrin. Investeringarna i programvaror fortsätter däremot att utvecklas gynnsamt. Här var ökningstakten under tredje kvartalet ungefär densamma som tidigare under året.

Beviljade bygglov för bostäder och lokaler

Förändring från motsvarande kvartal föregående år
Procent

Källa: Bygglövsstatistiken

Data t.o.m. tredje kvartalet 2006

Det är bostadsinvesteringarna som, enligt tidigare mönster, sticker ut mest positivt i investeringsbilden med en ökning på nästan 13 procent under tredje kvartalet. Det är i paritet med uppgången under 2005, men innebär ändå en viss dämpning från den mycket höga tillväxten under första halvåret i år. Nybyggnationen av flerbostadshus har ökat stabilt hela året, med 9–10 procent per kvartal. Uppgången för nybyggnationen av småhus var ungefär densamma tredje kvartalet som för flerbostadshusen, men här har öknings-takten dämpats successivt under året, och halverats från det mycket starka första kvartalet i år. För övriga byggnader än bostäder skedde en betydligt kraftigare dämpning i öknings-takten, till en uppgång i byggandet med knappt en procent.

Att döma av utvecklingen för beviljade bygglov, en indikator på det framtida byggandet, ser aktiviteten inom byggsektorn ut att fortsätta öka kraftigt den närmaste tiden. Under tredje kvartalet ökade värdet på beviljade bygglov kraftigt, med 31 procent för bostäder och med 38 procent för lokaler jämfört med motsvarande period 2005. Förespeglningen om en fortsatt positiv utveckling inom bostadssektorn får också stöd från investeringsenkäten där fastighetsbolagens planer för bostadsbyggandet nästa år är kraftigt uppåtriktade.

Kontaktperson: Bo Sandén, 08-506 946 94

¹ Exklusive fastighetsverksamhet/bostäder

Lagerinvesteringar

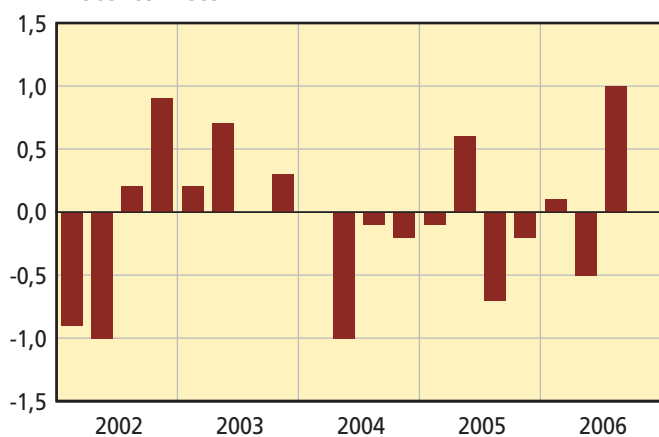
Stort positivt lagerbidrag till BNP-tillväxten

Näringslivets totala lager gav för tredje kvartalet – något oväntat – ett stort positivt bidrag till BNP-tillväxten. Det är första gången på drygt ett år som lagerbidraget är tydligt positivt, men lagren fortsätter att avvecklas om än i mindre omfattning än tidigare. Främst är det industrilager av produkter i arbete och färdigvaror som bidrar positivt och i mindre utsträckning även skogslager. Samtidigt dämpas bidraget något av handelslagren.

I och med publiceringen av nationalräkenskaperna för tredje kvartalet har bilden av bidragen från näringslivets totala lager till BNP hittills i år ändrats något. Främsta orsaken till detta är att lagerbidraget för tredje kvartalet har svängt över till ett positivt bidrag på hela 1,0 procentenheter till BNP-tillväxten, efter att under andra kvartalet ha gett ett negativt bidrag. Med undantag för ett mycket svagt bidrag första kvartalet i år är detta det första positiva lagerbidraget sedan andra kvartalet 2005. Trots det positiva bidraget rör det sig inte om någon lageruppbyggnad utan lageravvecklingen har fortsatt. Det positiva bidraget har istället uppstått till följd av att lageravvecklingen var av mindre omfattning under tredje kvartalet i år än under jämförelseperioden, tredje kvartalet 2005.

Lagerinvesteringarnas bidrag till BNP-tillväxten

Jämförelse med motsvarande kvartal föregående år
Procentenheter

Källa: Nationalräkenskaperna

Data t.o.m. tredje kvartalet 2006

Industrins lageravveckling stannar av

Det stora lagerbidraget till BNP-ökningen för tredje kvartalet orsakades främst av industrilagren i form av produkter i arbete och färdigvarulager. Dessa har bidragit med så mycket som 1,2 procentenheter till BNP-utvecklingen. Inte heller i detta fall är det frågan om någon nämnvärd lageruppbyggnad. Det positiva bidraget beror istället på att den kraftiga lageravveckling som skedde under jämförelseperioden tredje kvartalet 2005 nu har stannat upp. Även skogslagren har bidragit till BNP-ökningen om än i mindre utsträckning, bidraget uppgår till 0,2 procentenheter. Samtidigt har handelslagren haft en dämpande effekt och gett ett negativt bidrag på 0,3 procentenheter.

Till den ändrade lagerbilden hör även att de två första kvartalens lageruppgifter har reviderats upp, främst till följd av nya uppgifter för handelslager men till viss del även beroende på nya uppgifter för lager av skog. Detta har lett till en höjning av lagerbidraget för första kvartalet från -0,3 till 0,1 procentenheter och för andra kvartalet från -0,9 till -0,5 procentenheter. Sett till de tre första kvartalen i år har lagerbidraget till BNP-utvecklingen varit svagt positivt.

Ljusare lagerbedömningar från industrin

Avvecklingen av industrins färdigvarulager har stannat upp under tredje kvartalet, men enligt Konjunkturinstitutets kvartalsbarometer gör industriföretagen ändå en ljusare bedömning av färdigvarulagren jämfört med andra kvartalet. I nuläget ses de som lagom stora – detta efter en längre tid med något för stora lager. Varulagren inom handeln bedöms dock fortfarande som alltför stora. En kraftig förbättring syns dock i varulagren inom bilhandeln jämfört med andra kvartalet. Trots att lagerbedömningen där nu är den ljusaste på flera år är branschens bedömning av lager den mest negativa inom handeln.

Kontaktperson: Tomas Thorén, 08-506 941 46

Regionala konjunkturbarometrar

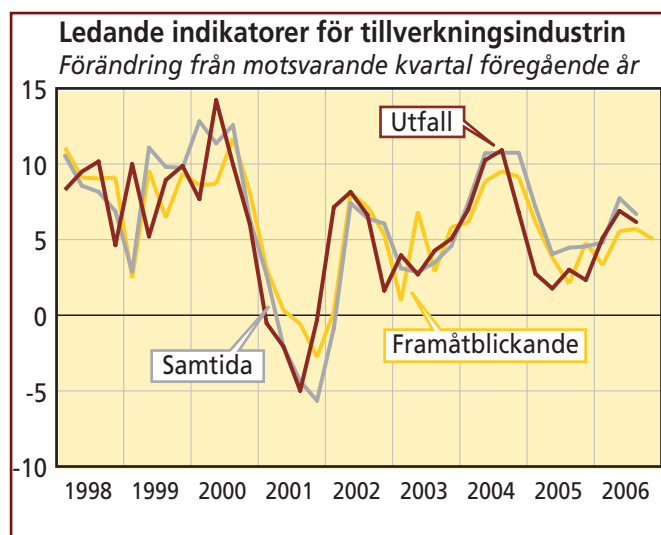
Visste du att SCB gör konjunkturbarometrar för olika regioner i Sverige? Under hösten har fyra barometrar publicerats. Du hittar dem på SCB:s webbplats, www.scb.se. Välj Fokusområden, Sveriges ekonomi, Regionala konjunkturbarometrar.

SCB:s ledande indikatorer

Dämpning av tillväxttakten i industriproduktionen under fjärde kvartalet 2006

Industriproduktionen uppvisade under de första två kvartalen 2006 relativt stark tillväxt: 5,1 och 6,9 procent jämfört med samma period året innan. Den samtida indikatorn visar

för tredje kvartalet en oförändrad ökningstakt. Den framåtblickande indikatorn antyder en dämpning av tillväxttakten för fjärde kvartalet till 5,0 procent. Utfallet för tredje kvartalet blev 6,2 procent.

Så här görs diagrammet

De ledande indikatorerna, beräknas dels utifrån företagets utfall för det aktuella kvartalet och dels utifrån deras förväntningar om det kommande kvartalet, enligt Konjunkturinstitutets industribarometer. Utgångspunkten är kvalitativa uppgifter från företagen om deras syn på utvecklingen, det vill säga om produktionen ökar, är oförändrad eller minskar. Utifrån de kvalitativa uppgifterna skattas sedan de kvantitativa med hjälp av nationalräkenskapernas volymutveckling för tillverkningsindustrins kalenderkorrigerade förädlingsvärde. Detta görs med hjälp av ett så kallat Kalmanfilter.¹

¹ För mer information om metoden för den ledande indikatorn, se SCB:s webbplats www.scb.se/Grupp/ekonomi/_Dokument/OllerLI.pdf.

Kontaktperson: Alex Teterukovsky, 08-506 940 09

Branscutveckling

Produktiviteten växer starkt

Produktivitetsutvecklingen i det svenska näringslivet har sedan början av 1990-talet varit mycket stark. Detta gäller såväl i ett historiskt, som i ett internationellt perspektiv. Under det tredje kvartalet 2006 har dock utvecklingen varit något mattare, vilket är helt naturligt i detta konjunkturskede.

Produktivitetsutvecklingen är avgörande för den långsiktiga tillväxten av de ekonomiska resurser som ett samhälle disponerar. Därför är produktivitetsutvecklingen en central ekonomisk variabel såväl på företags- och branschnivå som på nationell nivå.

Än så länge ges i de svenska nationalräkenskaperna dock inga produktionsbaserade mått på den offentliga sektorns utveckling i volymtermer, d.v.s. vid konstanta priser. Därför är det inte lika intressant att studera utvecklingen av produktiviteten för hela ekonomin. En analys av enbart näringslivets produktivitet är i regel ett bättre alternativ. Detta kommer

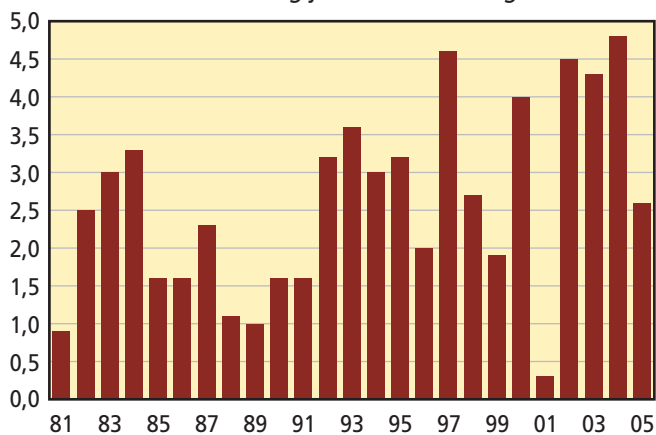
dock att i viss mån ändras redan år 2007, när volymberäkningar kommer att göras för den dominerande delen av de offentliga tjänster som konsumeras individuellt (framför allt vård, skola och omsorg).

Tillväxttakten har blivit klart högre

Tillväxten av näringslivets arbetsproduktivitet har under den senaste tioårsperioden varit väsentligt högre än under 1980-talet, som framgår av diagrammet. Tillväxttakten har under nästan hela 1990-talet och tiden därefter varit omkring 50 procent högre än tidigare. Det enda undantaget från denna positiva bild utgörs av utvecklingen under krisåret 2001 när IT-bubblan hade brutit.

Arbetsproduktiviteten i näringslivet

Procentuell förändring jämfört med föregående år

Källa: Nationalräkenskaperna

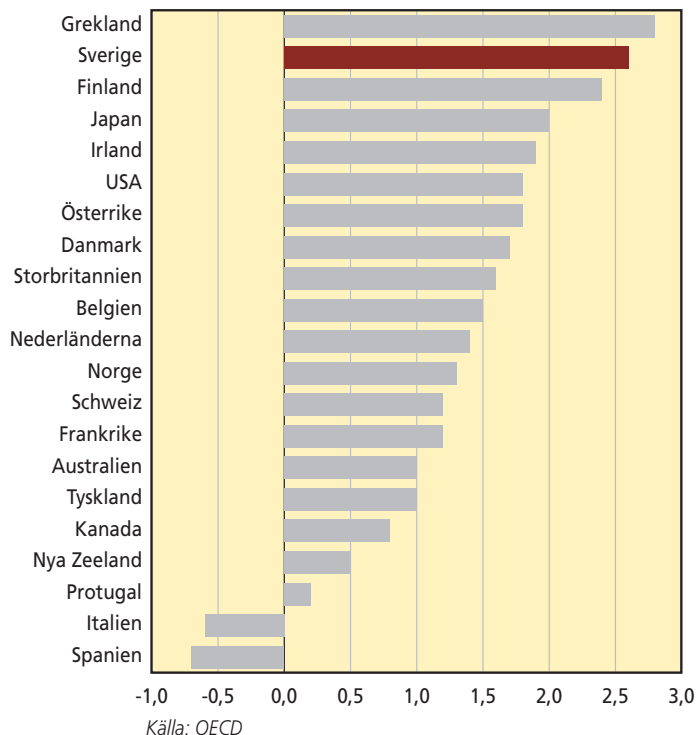
Data t.o.m. 2005

Sverige står sig väl internationellt

För att få en uppfattning om hur den svenska produktivitetens utvecklingen står sig internationellt har OECD-data använts. För att få med de allra senaste uppgifterna från den Economic Outlook som publicerades den 28 november har det dock varit nödvändigt att arbeta med arbetsproduktiviteten för hela ekonomin. Det använda produktivetsmålet blir därför BNP-utvecklingen i förhållande till sysselsättningsutvecklingen. De mer detaljerade data för enbart näringslivet kommer att publiceras vid ett senare tillfälle och kommer med stor sannolikhet ge en ännu mer positiv bild av Sveriges utveckling de senaste åren.

Arbetsproduktivitetsutvecklingen för hela ekonomin i OECD-länderna, 2001–2006

2006 är delvis en prognos. Årlig förändring i procent

Källa: OECD

De nya OECD-länderna som består av länder med en låg BNP per capita har uteslutits eftersom de knappast är jämförbara då deras tillväxt får en extra skjuts av så kallade "catch up" effekter. Det innebär att de kan utvecklas

snabbt genom att utnyttja teknik och organisation från de mer utvecklade ekonomierna. Detta sker ofta med hjälp av direktinvesteringar från de mer utvecklade OECD-länderna.

Enligt OECD kommer produktiviteten i Sveriges ekonomi under den senaste 5-årsperioden 2001–2006 i medeltal att växa med 2,6 procent per år vilket inte förväntas bli överträffat av någon av de 16 andra gamla industriländerna, förutom av Grekland som också har ett betydande inslag av "catch up" i sin tillväxt. Inte ens Irland kommer att överträffa den svenska tillväxten under dessa år, och liksom USA är de tydligt distanserade. Det är bara Finland som också ingår i en tydlig tätgrupp tillsammans med Sverige och Grekland. Skillnaden är mycket stor mellan den svenska utvecklingen och den väsentligt svagare utvecklingen i de stora EU-länderna Frankrike, Tyskland och Italien.

Det har skett en tydlig acceleration av den svenska arbetsproduktiviteten under de senaste åren, jämfört med utvecklingen under perioden 1995–2001. Tillväxttakten mer än fördubblades. Denna utveckling har ingen motsvarighet i något av de andra länderna, där Japan ligger närmast.

Många länder har ökat sin produktivitetstillväxttakt ganska måttligt och för en hel del har utvecklingen till och med mattats av. Eftersom 2001 var ett speciellt svagt år i Sverige kan det förklara en del av skillnaden mellan perioderna. Detta är dock inte någon huvudförklaring, och en jämförelse med arbetsproduktivitets utveckling i USA är särskilt intressant. Den amerikanska produktivitetstillväxten var en tredjedel högre än den svenska fram till 2001, men USA blir av allt att döma tydligt distanserat av Sverige åren därefter.

Den tekniska utvecklingen av stor betydelse

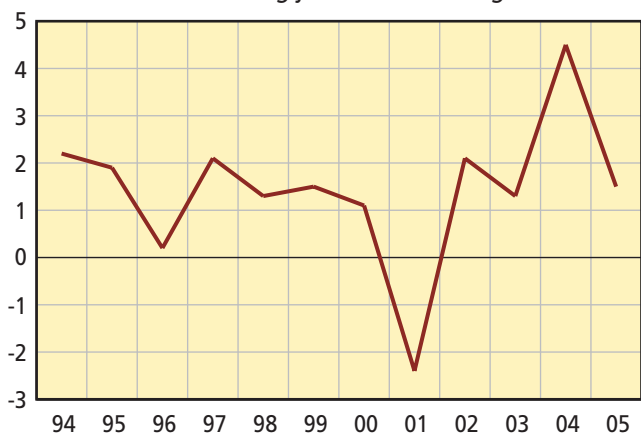
Med hjälp av den teknik som går under namnet "growth accounting"¹, eller tillväxtbokföring, kan tillväxten i näringslivets produktion delas upp på förändringar av insatsen av olika produktionsfaktorer. Då kan hänsyn tas till insatsen av andra produktionsfaktorer än arbetskraft. I detta fall har produktionsutvecklingen i näringslivet förklarats med insatsen av varor, tjänster, energi, IT-kapitaltjänster, kapitaltjänster av annat slag, insatsen av arbete såväl kvalitativt som kvantitativt och slutligen av multifaktorproduktiviteten.

Med multifaktorproduktivitet avses den tillväxt i produktivitet som inte kan förklaras av ökade insatser av olika produktionsfaktorer. Denna faktor antas bero på att kunskaperna ökar, att dessa sprids enklare och att de utnyttjas bättre. Det gör att denna faktor också anses vara ett mått på den tekniska utvecklingen.

¹ För vidare förklaring se kapitlet "Economic growth in Sweden, new measurements" i SCB:s "Yearbook on Productivity 2005" http://www.scb.se/Grupp/internationalt/_Dokument/Yearb%20Productivity%202005.pdf.

Multifaktorproduktiviteten i näringslivet

Procentuell förändring jämfört med föregående år

Källa: Yearbook on Productivity 2006, SCB

Data t.o.m. 2005

Multifaktorproduktiviteten har under perioden 1993–2005 haft en mycket stabil utveckling. Det är bara, förutom under lågkonjunkturåren 1996 och 2001, under 2004 som den rört sig utanför intervallet 1,5 till drygt 2 procent i årstakt. Utvecklingen under 2004 är också i mycket en senkommen rekyl efter det extrema fallet 2001.

Varuproducenterna har vuxit snabbast

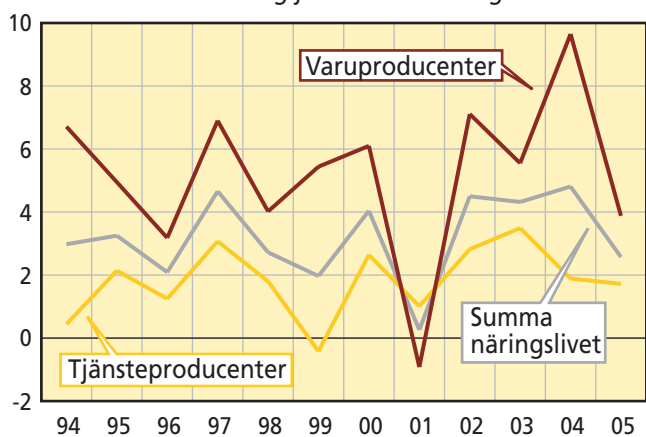
Vid en jämförelse av tillväxten i arbetsproduktiviteten mellan den tjänsteproducerande och den varuproducerande delen av näringslivet utfaller den till varuproduktionens fördel.

Tjänstesektorns väsentligt svagare utveckling kan delvis vara en följd av att den deflatering som görs för att produktionen mätt i löpande priser skall omvandlas till ett mått i fasta priser.

Deflateringen av tjänsteproduktionen har tidigare i hög grad baserats på löneutvecklingen inom tjänstebanscher. Detta har lett till en överskattning av prisutvecklingen och en underskattning av volymutvecklingen, och därmed av produktivitetens utvecklingen. Under de senaste åren har dock produktionsbaserade prisindex utvecklats och successivt införts i nationalräkenskaperna.

Arbetsproduktiviteten. En jämförelse mellan de tjänste- och varuproducerande delarna av näringslivet

Procentuell förändring jämfört med föregående år

Källa: Nationalräkenskaperna

Data t.o.m. 2005

Näringslivets arbetsproduktiviteten har som visats ovan vuxit med omkring 3 procent per år i genomsnitt under det senaste dryga decenniet. Den tjänsteproducerande delen har då ökat med knappt 2 procent per år medan varuproducenterna har nått en produktivitetstillväxt på drygt fem procent per år. Det finns inte heller någon tendens till att tillväxttakten skulle avta för något av dessa branschaggregat.

Även om tillväxttakten i arbetsproduktiviteten varierat mellan åren så ligger bägge kurvorna i diagrammet ovan i var sitt smala intervall. Värdena för de enskilda åren varierar kring dessa medelvärden med som mest drygt 2 procentenheter. Det enda undantag utgörs av extrema åren 2001 och 2004 i den varuproducerande delen av näringslivet. Dessa år är som nämnts tidigare varandras förutsättningar.

En uppdelning av varuproducenterna på de viktigaste huvudbranscherna ger dock en klart splittrad bild. Den dominerande tillverkningsindustrin utgör det drivande elementet med en produktivitetens utveckling på drygt 7 procent per år, medan byggindustrin har rört sig kring nollstrecket.

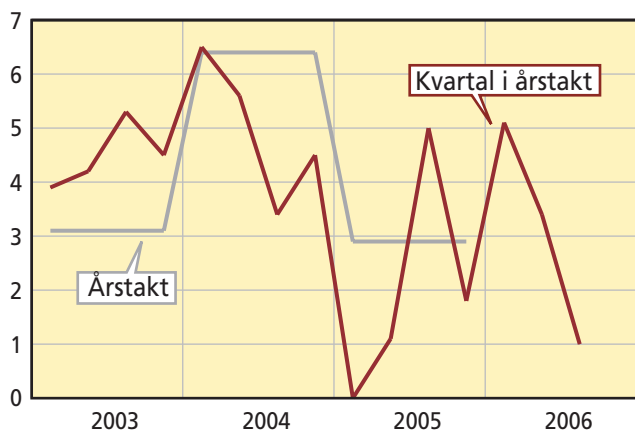
Utvecklingen för de två tunga tjänstebanscher, handeln respektive transporter och kommunikationer är också mycket olika. Efter en ryckig men god produktivitetstillväxt för kommunikationsbranschen, när tillväxttakten varierade mellan 4 och 8 procent per år 1994–97, har den haft mycket svårt att komma mycket över 3 procent. Det enda undantaget har varit 2004 när tillväxttakten nådde 7 procentnivån. Utvecklingen för arbetsproduktiviteten i handeln har däremot varit betydligt jämnare. Efter 1994 har den varierat mellan 3 och 5 procent med undantag för krisåret 2001 när den var nära 0 och 2004, när den orkade upp till 6 procentnivån.

Stabil utveckling de senaste åren

Skall man kunna följa den allra senaste produktivitetens utvecklingen måste man använda sig av kvartalsdata. Dessa är mycket mer osäkra, eftersom beräkningarna är baserade på ett betydligt sämre statistiskt underlag. De faktiska variationerna är också betydligt starkare vilket gör det svårare att upptäcka strukturella förändringar. I nedanstående diagram har därför såväl årsdata som kvartalsdata för hela näringslivet förts in. Förändringen mellan kvartalerna har räknats om till årstakt för att underlätta jämförelsen.

Arbesproduktiviteten i näringslivet

Förändring i procent jämfört med motsvarande kvartal föregående år, respektive föregående kvartal uppräknat till årstakt, säsongrensat. Fasta priser

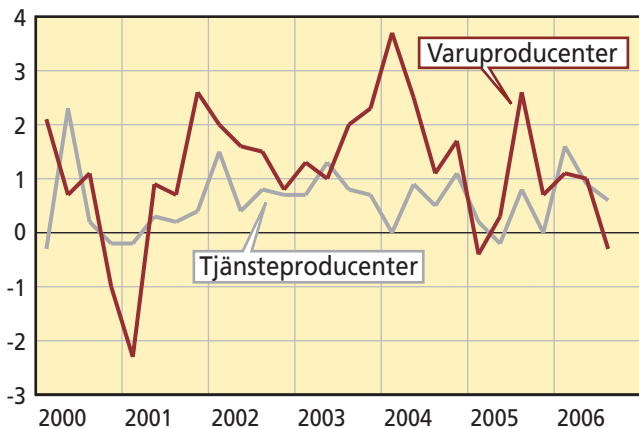
Källa: Nationalräkenskaperna Data t.o.m. tredje kvartalet 2006

Efter den mycket turbulenta inledningen på det nya årtusendet har produktivitetens utveckling för hela näringslivet varit relativt stabil under några år för att bli mer turbulent under 2005 och 2006. Det är också en tydlig minskning av produktivitetens tillväxttakt under dessa år när i detta sena skede i konjunkturen antalet arbetade timmar ökar snabbt och produktionsstillväxten dämpas.

Redan tidigare har den varuproducerande delen av näringslivet lyfts fram i det mer långsiktiga perspektivet. Skillnaden i variationsbredd för tillväxttakten mellan de varu- och tjänsteproducerande delarna är ännu tydligare i den kvartalsvisa utvecklingen under de senaste åren. Det finns inte heller någon tydlig tendens till en krympande skillnad, vare sig när det gäller nivå eller amplitud. Fortfarande är produktivitetens utveckling ungefär dubbelt så hög i den varuproducerande delen av det privata näringslivet som i den tjänsteproducerande, och svängningarna mellan kvartalen är mycket större.

Arbesproduktiviteten inom de varu- respektive tjänsteproducerande branscherna

Förändring i procent jämfört med föregående kvartal, säsongrensat. Fasta priser

Källa: Nationalräkenskaperna Data t.o.m. tredje kvartalet 2006

Efter en topp i början av 2004 så sjönk tillväxttakten för produktivitetens i varuproduktionen. Speciellt under det tredje

kvartalet 2006 har varuproduktionens produktivitetstillväxt varit mycket svag, medan den har upprätthållits betydligt bättre i de tjänsteproducerande delarna. Det beror främst på en bättre produktionsstillväxt i denna del, medan arbetsinsatsen ökat lika snabbt i bägge delarna av det privata näringslivet.

Industrins produktivitetstillväxt svänger kraftigt

Industrin har under de sista åren upplevt en dramatisk utveckling, då produktivitetens utveckling varierat mellan drygt fyra och nära noll procent, säsongrensat och jämfört med föregående kvartal.

Dramatiken blir ännu mer uppenbar om man räknar om produktivitetens utveckling i årstakt. Förändringen mellan det andra och tredje kvartalet 2005 motsvarar en förändring från en årstakt på en dryg procent till en på drygt 13 procent. Motsvarande fall mellan två kvartal har alla understigit 10 procent även om också de varit mycket stora. De stora variationerna är också ett uttryck för att mätningen av den kvartalsvisa utvecklingen är behäftad med en betydande osäkerhet.

Arbesproduktiviteten i industrin

Förändring i procent jämfört med föregående kvartal, säsongrensat. Fasta priser

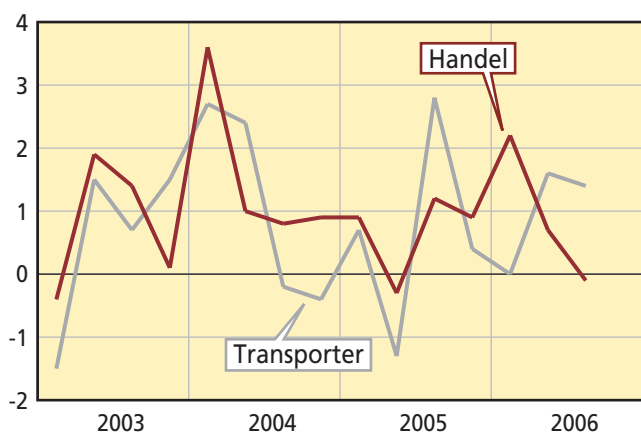
Källa: Nationalräkenskaperna Data t.o.m. tredje kvartalet 2006

Produktivitetens växer stabilt i handeln

Produktivitetens tillväxten i handeln har varit något mer stabil än för många av de andra tjänstebranscherna. Med hänsyn till att det är fråga om kvartalsdata har den varit närmast förvånande stabil.

Arbetsproduktiviteten i handeln och transportbranschen

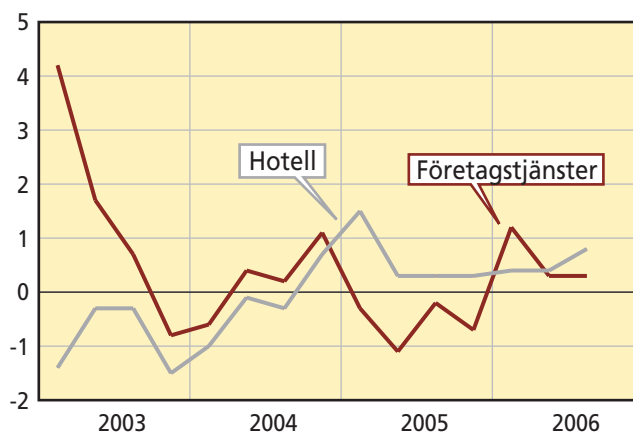
Förändring i procent jämfört med föregående kvartal, säsongrensat. Fasta priser

Källa: Nationalräkenskaperna Data t.o.m. tredje kvartalet 2006

Arbetsproduktiviteten inom hotell och företagstjänster

Förändring i procent jämfört med föregående kvartal, säsongrensat. Fasta priser

Källa: Nationalräkenskaperna Data t.o.m. tredje kvartalet 2006

I tjänstebranscher som transporter och kommunikationer respektive företagstjänster har företagen haft en jämfört med handeln betydligt mer turbulent resa. Hotellen har däremot haft två stabila lägen, ett under den första delen av perioden när de minskade sin produktivitet genomgående och en under de sista åren när de ökat den.

I kommunikationsbranschen finns många olika typer av företag, från taxiföretag till bredbandsleverantörer, men IT-delen av branschen har stått för en stor del av den produktivitetstillväxt som skett. Totalt sett har dock transport- och kommunikationsbranschen haft mycket svårt att återigen nå den takt i produktivitetstillväxten som den uppnådde under den allra första tiden efter decennieskiftet.

Likafullt har denna bransch tillsammans med handeln haft den i genomsnitt bästa produktivetsutveckling av dessa fyra branschaggregat under period 2001–2005. Företagstjänsterna har däremot haft en fortsatt mycket svag utveckling och hotellen har för hela perioden inte ens nått upp till nollnivån.

Kontaktperson: Hans-Olof Hagén, 08-506 944 66

Kunskapsinvestering och priser

Ger investeringar i kunskap en tillväxtbonus?

De branscher som investerar mycket i IT och FoU verkar, utöver normal avkastning, få en extra tillväxtbonus i form av en snabbare tillväxt i sin multifaktorproduktivitet. Däremot är detta inte fallet när det gäller investeringar i mer kvalificerad personal. De branscher som har en högre tillväxttakt verkar också få behålla en del av den extra produktion som denna ger, även om deras kunder får ut det mesta i form av lägre priser.

Det vanliga begreppet arbetsproduktivitet mäter produktionen, vanligtvis förädlingsvärdet, i förhållande till insatsen av arbete. Produktionsresultatet mätt som förädlingsvärde påverkas dock även av andra faktorer, främst insatsen av kapital. Ett produktivetsbegrepp som tar hänsyn till insatsen av såväl kapital som arbete, eller andra produktionsfaktorer, kallas multifaktorproduktivitet. Produktion kan förutom som

förädlingsvärde också mätas som bruttoproduktion, eller försäljning av varor och tjänster. Då kan företagens köp av varor och tjänster från andra företag ses som viktiga produktionsfaktorer i ett utvidgat multifaktorproduktivetsmått. Dessa insatser, som köps från andra företag, delas ofta upp i energi, varor respektive tjänster.

I nedanstående beräkningar mäts insatsen av kapital som utnyttjandet av det egna kapitalet under produktionsåret, så kallade kapitaltjänster. Det innebär att det egna kapitalet beräknas som om alla företag hyrde sina lokaler och leasade sina maskiner, sin IT-utrustning och sina bilar. Bland kapitaltyperna ingår främst byggnader, maskiner, transportmedel och IT-kapital, såväl hårdvaror som mjukvaror¹. Arbetskraf-

¹ För vidare förklaring se kapitlet "Economic growth in Sweden, new measurements" i SCB:s "Yearbook on Productivity 2005" http://www.scb.se/Grupp/internationalt/_Dokument/Yearb%20Productivity%202005.pdf.

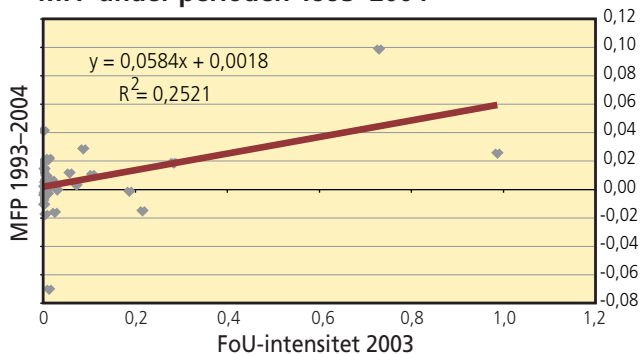
ten har justerats för sammansättning när det gäller bland annat utbildning och ålder. Detta har här kallats arbetskraftens kvalitet. Vikterna för de olika grupperna har utgjorts av deras relativa inkomster.

Trots att såväl IT, arbetskraftens kvalitet som FoU:s kostnader i form av arbetskraft och kapital ingår i skattningen av multifaktorproduktiviteten har det befunnits meningsfullt att försöka skatta ett samband mellan tillväxttakten i de olika branschernas multifaktorproduktivitet och dessa indikatorer på kunskapssamhället. De variabler som valts är just det använda måttet på förändringar i arbetskraftens sammansättning, IT-kapitalstocken i förhållande till förädlingsvärdet samt FoU-investeringarna också i relation till förädlingsvärdet. Det innebär att dessa effekter till viss grad kommer att bli dubbelräknade. Skälet till att ändå testa detta samband är för att undersöka hypotesen om de företag och branscher som kommit längst när det gäller att utnyttja kunskapssamhället har en favorit framför andra, som ger dem en snabbare produktivitetstillväxt.

Först undersöks om det finns ett samband mellan respektive variabel och utvecklingen för multifaktorproduktiviteten i respektive bransch. Indikatorerna är de olika branschernas nivå år 2003, medan tillväxten för multifaktorproduktiviteten utgörs av genomsnittet för perioden 1993–2004.

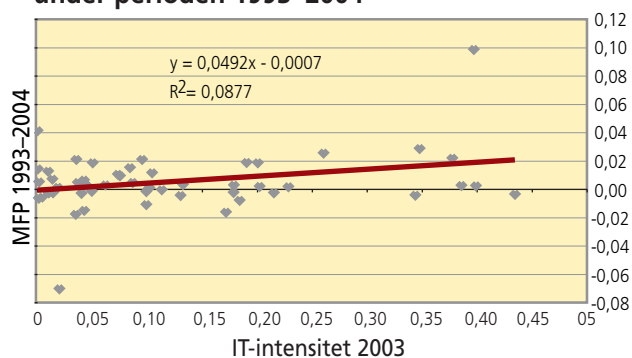
Som framgår av diagrammet finns det ett tydligt men inte så starkt samband mellan FoU-intensiteten och förändringarna i MFP.

Sambandet mellan FoU-investeringarna i förhållande till förädlingsvärdet 2003 och den genomsnittliga årliga förändringen av MFP under perioden 1993–2004

Detta tyder på att det kan finnas så kallade spill-over(sido)effekter, det vill säga att investeringar i FoU ger större avkastning än andra investeringar för samhället, även om det inte kommer enbart till de investerade företagens del utan också tillfaller deras kunder i form av lägre priser.

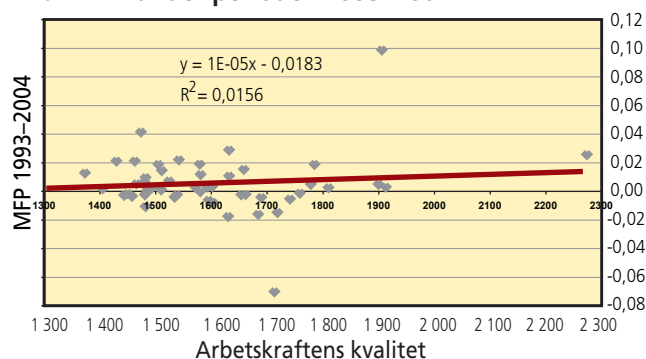
Sambandet mellan IT-kapitalet i förhållande till förädlingsvärdet 2003 och den genomsnittliga årliga förändringen av MFP under perioden 1993–2004

Av diagrammet framgår att de eventuella sidoeffekterna av IT-intensiteten är väsentligt mindre men att de likafullt är statistiskt säkerställda.

Även om kurvan lutar mycket svagt uppåt i diagrammet finns det inget samband, vilket gör att det med stor sannolikhet inte finns några sidoeffekter av arbetskraftens kvalitet.

Sambandet mellan arbetskraftens kvalitet 2003 och den genomsnittliga årliga förändringen av MFP under perioden 1993–2004

I dessa figurer kan dock varje variabls effekter inte särskiljas, vilket gör att deras effekter blandas ihop. Det finns exempelvis ett antal branscher som har höga värden på alla dessa variabler och andra med genomgående låga värden. I en regression där alla dessa ingår kan respektive faktors effekt på MFP särskiljas eftersom de andra hålls konstanta. Det är nämligen de partiella sambanden som beräknas i en regression.

Eftersom tjänsteföretagen verkar ha svårare att uppnå en hög tillväxt i multifaktorproduktiviteten av såväl naturliga som mättekniska skäl, har en så kallad dummyvariabel lagts in för tjänstebranscherna i regressionen. Med dummyvariabel avses en variabel som antar värdet 1 för vissa observationer, i detta fall tjänstebranscherna, och värdet 0 för de varuproducerande. Den skattade koefficienten för dummyvariabeln ger då ett mått på skillnaden i multifaktorproduktivitetstillväxt mellan tjänste- och varubranscher givet värdet på de andra variablerna.

Skulle vi få en positiv effekt på multifaktorproduktiviteten av IT- FoU-intensiteten respektive arbetskraftens kvalitet, så

innebär det som redan nämnts att avkastningen på dessa investeringar är högre än för investeringar i andra tillgångar.

FoU- och IT-investeringar höjer tillväxten

Resultatet av skattningen blev att en tredjedel av skillnaderna mellan de olika branscherna i multifaktorproduktivitetsförändringar kunde förklaras av de ingående variablerna. Tre av de ingående variablerna blev signifikanta (på minst 2-procentnivån) varav två med positiva och en med negativt tecken. Den sistnämnda var dummyvariabeln för tjänstebranscherna som fick ett värde på $-0,013$. Detta kan tolkas som att tjänstebranscherna har omkring en dryg procent lägre tillväxttakt för produktiviteten än de varuproducerande, givet värdet för de andra variablerna. De positiva effekterna för de andra två variablerna innebär att det verkar finnas tydliga positiva sideoffekter av såväl FoU som IT. En 10 procent högre nivå på FoU-investeringarna ger en halv procent högre tillväxttakt för multifaktorproduktiviteten, och nästan samma effekt verkar en 10 procent högre IT-kapitalstock i förhållande till förädlingsvärdet ge.

Sambandet mellan MFP och IT-intensiteten, FoU-intensiteten och tjänstebranschindikatorn

	Tjänsteindikatorn	FoU-intensitet	IT-intensitet
Effekt på tillväxttakten i MFP	-0,011	0,0050	0,0046

Vidare verkar arbetskraftskvaliteten inte påverka tillväxttakten i multifaktorproduktivitet. Denna variabel kunde inte tillföra någon förklaring och uteslöts därför ur regressionen. Det finns alltså ingen sideoffekt av en mer kvalificerad arbetskraft.

Vinsterna delas mellan producenter och kunder

En högre avkastning i tillväxttermer innebär dock inte nödvändigtvis att producenterna får någon vinst av detta. På en perfekt marknad med fullständig konkurrens så kommer det enbart köparna av deras varor/tjänster tillgodo i form av lägre priser. I verkligheten så finns det dock många företag som kan påverka sina priser genom att utöva olika former av marknadsmakt som skapats av stordriftsfördelar, patent eller enbart genom att de var först på marknaden. Det är dock inte bara multifaktorproduktiviteten i den egna produktionen som påverkar priserna på ett företag eller en bransch prisutveckling, utan också produktivitetens utvecklingen i de branscher som de köper insatsvaror från har också betydelse. Därför har en något justerad multifaktorproduktivitet beräknats där dessa effekter inkluderas. Det innebär att den justerade tillväxttakten för multifaktorproduktiviteten blir något högre än den ojusterade. Skälet till att skillnaden blir så pass liten beror på att de branscher som för de flesta andra branscher väger tungt som insatser är en handfull tjänstebranscher vilkas produktivitetstillväxt är svag och

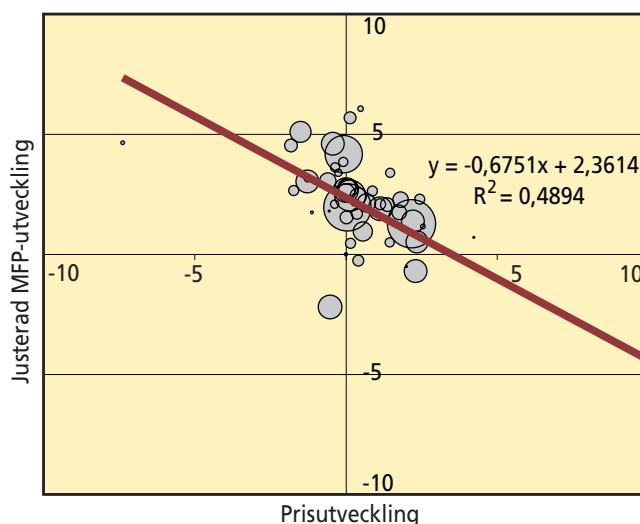
i en del fall till och med negativ; såsom företagstjänster, landtransporter och fastighetstjänster. Endast handeln ger ett tungt positivt bidrag till många branscher.

För att skapa en bild av hur sambandet mellan prisutvecklingen och den justerade multifaktorutvecklingen har sett ut i Sverige har en enkel figur skapats där multifaktorproduktiviteten mäts efter den horisontella axeln och prisutvecklingen efter den vertikala.

Skulle producenterna inte kunna behålla något av den extra produktion som skapats av multifaktorproduktiviteten hade alla observationerna legat kring en linje som haft en negativ lutning på 45 grader. Det innebär att om totalfaktorproduktiviteten växt med en procent snabbare i en bransch än en annan skulle prisutvecklingen var en procent svagare.

Sambandet mellan MFP-utvecklingen 1993–2003 och prisutvecklingen för samma period.

De enskilda branscherna är markerade med en sfär vars storlek är proportionell mot deras förädlingsvärde.

Av diagrammet framgår att sambandet är relativt starkt då omkring hälften av skillnaden i prisutveckling mellan branscherna kunde förklaras av produktivitetstillväxten. Lutningen är väsentligt mindre än 45 grader – den är bara två tredjedelar så brant, $-0,68$ istället för -1 . Det innebär att företagen i en bransch i genomsnitt behåller en tredjedel av den extra produktion som en högre multifaktorproduktivitet skapat och resten tillfaller deras kunder i form av lägre priser. I viktad regression där man tar hänsyn till skillnaden i betydelse, mätt som förädlingsvärde, ökar sambandet något och lutningen blir brantare vilket innebär att nästan tre fjärdedelar av det förädlingsvärde som skapas av en högre multifaktorproduktivitetstillväxt överförs till kunderna i form av lägre priser.

Kontaktperson: Hans-Olof Hagén, 08-506 944 66

Volymberäkning av offentlig produktion

Stor internationell omläggning till nya beräkningsmetoder

I nationalräkenskaperna kommer ett metodbyte för offentligt producerade tjänster att göras under nästa år. Volymberäkningar ska göras utifrån de prestationer som utförts i stället för att som tidigare baseras på insatta resurser. I artikeln redovisas några preliminära resultat från de beräkningar som hittills gjorts i Sverige. Men problemställningarna är många och det saknas bland annat internationella riktlinjer om en hel del grundläggande principiella frågor. Hur kvalitetsförändringar i de producerade tjänsterna och värderingar av resultaten ska behandlas är ännu inte löst.

Mätning av produktionsresultatet

I nationalräkenskaperna ska förändrade beräkningsmetoder för offentligt producerade tjänster med individuell inriktning införas i enlighet med ett EU-beslut från 2002¹. Därför pågår nu ett utvecklingsarbete med beräkningar för berörda områden. Det handlar om utbildning, barnomsorg, äldreomsorg och funktionshinder, hälso- och sjukvård, kulturella aktiviteter, arbetsmarknadsåtgärder samt även administration av olika förmånssystem, som utbetalning av pensioner och studiebidrag. Produktionen i fasta priser ska enligt de nya metoderna beräknas utifrån de prestationer som utförts, i stället för att som tidigare baseras på insatta/nedlagda kostnader för verksamheten. Omläggningen gör det möjligt att beräkna produktiviteten² inom berörda områden för offentlig verksamhet. För att identifiera de olika tjänster som presteras inom en verksamhet krävs information (statistik) om de delaktiviteter som produceras och om deras relativa vikt för att kunna väga samman dem till ett helhetsmått. Liknande beräkningsmetod kan användas inom andra delområden i NR i de fall då prisuppgifter saknas för den aktuella produkten.

Svåra mät- och värderingsproblem

Det är dock väsentligt att kunna identifiera och även kvantifiera de kvalitetsförändringar som produkten eller tjänsten genomgår när jämförelser görs mellan olika tidsperioder. Annars ger det implicita prisindex³ som kan beräknas en felaktig indikation. I NR ska prisutvecklingen endast inkludera den rena prisförändringen, medan kvalitetsförändringar i en produkt ska speglas i volymförändringen.

För sammanvägningen av olika delprodukter inom en verksamhet i de offentliga beräkningarna används i avsaknad av marknadspriser dess styckkostnader. Det är en metod som emellertid diskuteras. Är det produktionsresultatet eller konsumenternas värdering av produktionsresultatet som är det intressanta måttet? För att kunna uppskatta hur produktionsresultatet värdesätts krävs emellertid kvalificerad forskning

om vilket värde konsumenterna tillmäter tjänsten ifråga. Det är minst sagt svårt att komma åt detta värde⁴.

Det är en stor utmaning att beräkna och värdera kvalitetsförändringar. Man skulle behöva mäta tjänsternas innehåll av olika egenskaper för att kunna beräkna förändringar i kvaliteten över tiden. Det gäller också att kunna isolera de effekter som den aktuella produktionen ifråga har gett upphov till. Effekter som har genererats på grund av förändringar i omvärlden eller annorlunda beteende ska inte inkluderas.

I Sverige, liksom i många andra europeiska länder, står den offentliga produktionen för en stor andel av BNP. De offentliga myndigheternas förädlingsvärde utgör drygt 20 procent av det totala förädlingsvärdet i den svenska ekonomin. Av det offentliga förädlingsvärdet utgör nästan två tredjedelar individuellt riktad produktion. Om volymförändringen med den nya beräkningsmetoden ändras med en procentenhet, kommer detta att påverka BNP med nästan 0,2 procentenheter.

Nya beräkningsmetoder införs nästa år

En beskrivning av de beräkningar som hittills har gjorts vid nationalräkenskaperna finns i rapporten "Volymberäkningar av individuell offentlig produktion"⁵. Ett fortsatt arbete med viss förfining av metoderna kommer att bedrivas under de närmaste månaderna. Införande är planerat i samband med den större revidering av nationalräkenskaperna som kommer att genomföras under 2007.

Den förändrade metoden för beräkning av offentlig produktion kommer emellertid bara att avse de allra senaste åren, från 2001/2002 på grund av att underliggande primäruppgifter inte finns på en tillfredsställande detaljnivå längre tillbaka i tiden.

Internationell omläggning

Detta är en situation som inte är unik för Sverige. Ett flertal länder har redan infört volymberäkningar i sina nationalräkenskaper. Exempelvis införde Storbritannien de nya metoderna redan i slutet på 90-talet, och har sedan dess

1 Europeiska Kommissionens beslut 990/2202, vilket också innehåller en översiktlig genomgång av rekommenderade metoder.

2 Mätt som relationen mellan beräknad produktion och insatta resurser.

3 BNP-deflatorn är ett implicit prisindex, beräknat som kvoten mellan löpande och fast pris.

4 För marknadsproduktion anses priset avspegla konsumentens värdering av produkten.

5 http://www.scb.se/statistik/NR/NR0102/_dokument/Rapport_Volume_20060915.pdf

ändrat sina beräkningsmetoder vid flera tillfällen. OECD och EU har nyligen inventerat läget med volymbereäkningar inom områdena utbildning och sjukvård. Totalt kommer 16 EU-länder att ha introducerat volymbereäkningar inom utbildningsområdet och 10 inom sjukvårdsområdet år 2006.

Ifrågasatta metoder

De beräknade resultaten pekar emellertid i flera fall på en försämrad produktivitet och särskilt i Storbritannien har metoderna ifrågasatts. Att resultaten ifrågasatts hänger i hög grad ihop med värderingsproblematiken och att underlagen för beräkningarna inte är särskilt tillfredsställande samt att i synnerhet de kvalitetsjusteringar som borde göras är mycket svåra att uttrycka i kvantitativa mått.

I Storbritannien tillsattes år 2004 en särskild utredning¹ för att granska, bedöma och gå igenom de använda metoderna. Där pågår ett fortsatt mycket omfattande forsknings- och utredningsarbete med att inventera och ventilera såväl metodfrågor som ideologiska aspekter på hur beräkningarna ska utformas². Inom OECD har ett världsomspännande initiativ tagits för att driva arbetet vidare och man avser att i slutet av 2007 publicera en skrift om "best practices" inom området.

Några preliminära resultat

De hittills gjorda beräkningarna för Sveriges del innehåller mycket få kvalitetsjusterande effekter. Det är främst inom grundskole- och gymnasieutbildning som kompletteringar med kvalitetsindikatorer har gjorts. De handlar om antalet elever som har fått slutbetyg i årskurs 9, betygsresultatens årliga förändringar samt godkända elever i ämnena svenska, engelska och matematik. De beräknade kvalitetsjusteringarna har emellertid marginell effekt på volymutvecklingen totalt. Kvantiteten mätt som det producerade antalet elevtimmar inom skolan utgör den helt dominerande faktorn i beräkningarna.

Av tabellen nedan framgår vilka resultat som erhållits för några av de områden som har beräknats. Som jämförelse redovisas också de volymförändringar som de nuvarande beräkningarna enligt kostnadsmetoden ger.

Volymförändring av förädlingsvärdet beräknad med hjälp av kostnads- respektive produktionsmetoden Förändring från föregående år, procent

	2001/2000	2002/2001	2003/2002
Hälsa- och sjukvård			
Kostnadsmetoden	..	-2,2	0,6
Produktionsmetoden	..	1,3	-1,2
Grundskola			
Kostnadsmetoden	5,3	0,6	-1,1
Produktionsmetoden	-0,3	-0,8	0,4
Gymnasieskola			
Kostnadsmetoden	4,4	5,1	-1,0
Produktionsmetoden	-7,3	-5,7	2,5
Universitet, grundutbildning			
Kostnadsmetoden	2,5	3,1	1,2
Produktionsmetoden	5,3	7,2	7,0
Universitet, forskarutbildning			
Kostnadsmetoden	-2,3	5,9	7,6
Produktionsmetoden	-1,8	0,3	4,7
Barnomsorg			
Kostnadsmetoden	-4,1	-3,8	-6,3
Produktionsmetoden	-2,7	-1,5	0,0
Äldreomsorg och funktionshindrade			
Kostnadsmetoden	3,2	3,1	-0,4
Produktionsmetoden	0,5	1,0	1,3

Källa: Nationalräkenskaperna

Beräkningarna ger i vissa fall en högre och i andra fall en lägre volymutveckling med de olika metoderna. Någon klart trend är svår att utläsa, men kan bli tydligare om man studerar en längre tidsperiod. Produktionsmetoden ger för grundutbildning vid universiteten samt för barnomsorg högre volymutveckling under hela perioden. Eftersom beräkningarna i huvudsak baseras på antalet individer har årskullarnas storlek naturligtvis en avgörande betydelse. Vad gäller produktivitetens utvecklingen så ger resultaten en viss indikation eftersom volymförändringen beräknad med kostnadsmetoden i stor utsträckning är baserad på antalet arbetade timmar. I de fall då produktionsmetoden ger en högre volymindikator har produktiviteten således ökat.

Avslutningsvis bör poängteras att diskussioner förs med de statistikansvariga myndigheterna inom respektive område och andra ämneskunniga intressenter för att försöka komma fram till hur metoderna kan förbättras. De dataunderlag som finns är inte tillfredsställande i alla avseenden. En genomgång görs därför av vilka ytterligare uppgifter som skulle behövas. Framför allt är det väsentligt att utveckla metoder för kvalitetsmätningar, och för detta skulle en beskrivning av tjänsternas innehåll vara av stort värde. Helt klart är att de nu redovisade preliminära resultaten efter hand kommer att justeras med hänsyn till inkomna synpunkter och förbättrade underlag.

Kontaktperson: Birgitta Magnusson Wärmark,
08-506 945 51

¹ "Atkinson review, Measurement of Government Output and Productivity for the National Accounts", Palgrave Macmillan, www.statistics.gov.uk.

² UK Centre for Measurement of Government Activities, www.statistics.gov.uk/UKCeMGA.

Kraftig förbättring på arbetsmarknaden

Arbetsmarknadsläget visade på en fortsatt förbättring i flera avseenden under tredje kvartalet 2006. Antalet sysselsatta fortsatte att öka för femte kvartalet i rad jämfört med motsvarande kvartal året före. Till stor del bestod ökningen av tidsbegränsat anställda. Tidigare under 2006 och i slutet av 2005 har arbetskraften ökat i ungefär samma takt som sysselsättningen, varför arbetslösheten då varit oförändrad. För andra kvartalet i rad minskar nu både antalet och andelen arbetslösa.

Ökad sysselsättning bland ungdomar

Totalt var 4 434 000 personer sysselsatta enligt *Arbetskraftsundersökningen (AKU)* vilket är en ökning med 99 000 personer eller 2,3 procent jämfört med tredje kvartalet 2005. Faktiskt antal arbetade timmar har under samma period ökat med 3,1 procent eller 3,5 procent om hänsyn tas till olikheter i semesteruttag. Den ökade sysselsättningen har skett bland både män och kvinnor och är den största sedan år 2001. Precis som andra kvartalet är det inom privat sektor, främst byggverksamhet samt finansiell verksamhet och företagstjänster som antalet sysselsatta visar en positiv utveckling.

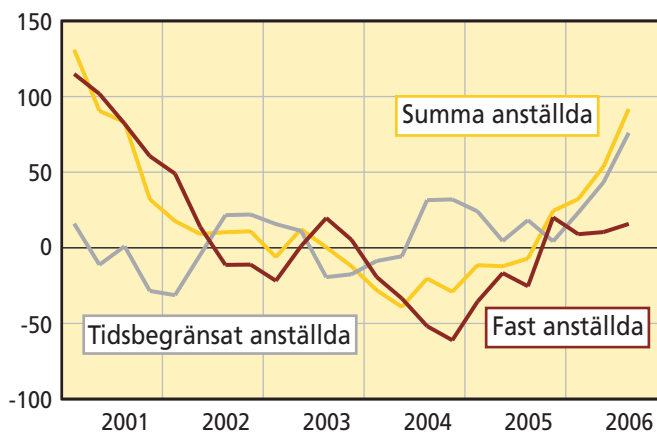
Befolkningen har under samma period ökat med 60 000 personer varav 32 000 ungdomar i åldern 16–24 år. Andelen sysselsatta i procent av befolkningen har trots det ökat, dels på den reguljära arbetsmarknaden, dels bland ungdomar i åldern 16–24 år. Arbetslösheten bland ungdomar är dock oförändrad omkring 14 procent. Precis som de senaste fyra kvartalen kan man inte se någon förändring jämfört med motsvarande kvartal året före.

Tidsbegränsat anställda fortsätter att öka

Sysselsättningsökningen under de tre första kvartalen 2006 beror till stor del på ökningen av tidsbegränsat anställda. Av den ökade sysselsättningen på 99 000 tredje kvartalet svarar de med tidsbegränsad anställning för 76 000. Detta mönster skiljer sig från den senaste stora sysselsättningsökningen under 2001 då det var fasta anställningar som visade på en kraftig positiv utveckling. Den största ökningen av tidsbegränsat anställda har tredje kvartalet skett bland ungdomar. 41 000 fler ungdomar i åldern 16–24 år har en tidsbegränsad anställning jämfört med tredje kvartalet 2005 och hela ungdomarnas sysselsättningsökning utgörs av denna grupp.

Fast och tidsbegränsat antal anställda

Jämförelse med motsvarande kvartal föregående år
1 000-tal

Källa: Arbetskraftsundersökningen Data t.o.m. tredje kvartalet 2006

Betydligt fler anställda enligt den företagsbaserade statistiken

Enligt den *Företagsbaserade sysselsättningsstatistiken (KS)*¹ var totalt 4 024 400 anställda vilket är den högsta nivån under 2000-talet. Detta är en ökning med 92 000 jämfört med tredje kvartalet 2005. Ökningen gäller alla sektorer men var störst i den privata sektorn som ökade med 75 000 personer eller 2,9 procent. Utvecklingen var där särskilt positiv för branscherna byggindustrin respektive fastighetsbolag, uthyrnings- och företagsservicefirmor. Vidare ökade tillsvidareanställningarna i privat sektor med 2,6 procent, medan visstidsanställningar ökade med 4,9 procent. I den offentliga sektorn ökade antalet anställda med 1,2 procent.

Minskad arbetslöshet bland män

Antalet arbetslösa uppgick enligt AKU till 258 000 vilket är en minskning med 30 000 jämfört med tredje kvartalet 2005. Även andelen arbetslösa minskade under samma period från 6,2 procent till 5,5 procent av arbetskraften. Nedgången har skett bland män.

¹ En grundläggande skillnad mellan den kortperiodiska sysselsättningsstatistiken (KS) och Arbetskraftsundersökningen (AKU) är att KS är företagsbaserad där arbetsgivarna redovisar uppgifterna och AKU är individbaserad. Till skillnad från AKU omfattar KS inte hela arbetskraften utan endast anställda. Bakom begreppet anställda döljer sig även vissa skillnader i avgränsningar och vad som mäts. I KS ingår t.ex. anställningar i alla åldrar och AKU omfattar om inget annat anges endast 16–64 åringar. Tillsammans kompletterar undersökningarna varandra och utgör ett bra underlag för analys. Sysselsättningsbegreppet i Nationalräkenskaper (NR) inkluderar till skillnad från AKU värnpliktiga och precis som KS sysselsatta över 64 år och under 16 år.

De latent arbetsökande, d.v.s. personer som velat och kunnat ta ett arbete men inte aktivt sökt arbete, minskade med 15 000 till 145 000 personer. Av dessa var 44 000 heltids-studerande som sökt arbete vilket även det är en minskning med 15 000 jämfört med tredje kvartalet 2005.

Kraftig ökning av antalet lediga jobb

Antalet lediga jobb var enligt *Konjunkturstatistik över vakanser* 44 100, varav 38 100 återfanns i den privata sektorn. Ökningen av de lediga jobben i den privata sektorn var

40 procent jämfört med tredje kvartalet 2005. Vakanserna var 13 600 i den privata sektorn. Vakanser är obemannade lediga jobb som kan tillsättas omedelbart, en delmängd av antalet lediga jobb.

Vakansgraden, antalet vakanser i förhållande till antalet anställda, var oförändrad och uppgick för hela privata sektorn till 0,5 procent.

Kontaktperson: Anna Wilén, 08-506 940 79

Några nyckeltal för arbetsmarknaden

År Kvartal	Arbetade timmar, förändring jämfört med föreg. år ¹		Sysse- satta 1 000-tal AKU ³	Arbetslöshet procent AKU	Sysse- sättning reguljär arbets- marknad 20-64 år ⁴ AKU	Vakans- grad ⁵ procent KVIKS	
	procent AKU	procent NR ²					
2004	1	-1,8	0,6	4 146	5,9	76,2	0,4
	2	1,9	1,4	4 234	5,5	77,3	0,4
	3	-0,9	-0,1	4 285	5,6	77,7	0,4
	4	-0,6	1,4	4 189	5,1	76,5	0,4
2005	1	0,8	-2,8	4 146	5,6	75,8	0,5
	2	3,2	2,9	4 269 ³	6,1 ³	77,7 ³	0,5
	3	2,1	0,6	4 335	6,2	78,1	0,5
	4	2,0	1,4	4 268	5,4	77,4	0,5
2006	1	5,0	5,0	4 234	5,8	76,7	0,4
	2	-3,1	-1,8	4 331	5,6	78,0	0,5
	3	3,1	-1,9	4 434	5,5	78,7	0,5

1 Data är ej justerade för olikheter i helgdagars placering och övriga ledigheter. AKU-data avser arbetade timmar i genomsnitt per vecka under kvartalet och NR-data avser volymen arbetade timmar per kvartal. AKU-jämförelsen är fr.o.m. andra kvartalet 2005 t.o.m. första kvartalet 2006 baserad på de preliminära länkade värdena motsvarande kvartal ett år tidigare.

2 Värden från 2004:1 – 2006:2 har reviderats i samband med årsberäkningen för 2004.

3 April 2005 infördes en ny EU-anpassad AKU vilket medför ett tidseriebrott. Fr.o.m. andra kvartalet år 2006 är det inga problem med jämförelsen motsvarande kvartal ett år tidigare.

4 Som sysselsatta på den reguljära arbetsmarknaden räknas sysselsatta enligt AKU exklusive sysselsatta i de konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska programmen friårslediga, akademikerjobb, plusjobb, utbildningsvikariat, allmänt anställningsstöd, förstärkt anställningsstöd, särskilt anställningsstöd och stöd till start av näringsverksamhet (enligt statistik från AMS).

5 Vakansgrad definieras som antalet vakanser (obemannade lediga jobb som kan tillsättas omedelbart) dividerat med antalet anställda. Tidserien avser den privata sektorn.

Arbetsmarknadsstatistik

Är du intresserad av statistik över arbetsmarknaden på detaljerad nivå? Den finns i Sveriges Statistiska Databaser (SSD) på SCB:s webbplats www.scb.se.

Nytt index för tjänsteproduktion

Bättre möjligheter att följa tjänstenäringarna

Ett kvartalsindex för tjänstenäringarna, fortsättningsvis kallat Tjänsteproduktionsindex (TjPI), har på försök tagits fram för att vara en aktuell indikator på förädlingsvärdets förändring inom tjänstenäringarna i fasta priser. Syftet med denna artikel är att förklara metoden bakom beräkningarna av TjPI men även att blicka framåt på möjligheterna att beräkna ett index över tjänstenäringarna på månadsbasis. Resultat från TjPI har tagits fram för de tre första kvartalen 2006. En jämförelse har gjorts mot de resultat som NR beräknat för samma kvartal. För den totala tjänsteproduktionen har avvikelsen mot nationalräkenskaperna för de tre kvartalen varit 0,2, 0,3 respektive 0,1 procent

Stark efterfrågan från användarna

I "Utredningen om översyn av den ekonomiska statistiken" (SOU 2001:34) framkom att användarna saknade statistik som speglade expansionen i tjänstesektorn. Det var en samlad uppfattning att den växande privata tjänstesektorn, som idag står för cirka 45 procent av BNP, behövde beskrivas bättre och utförligare än som vad som var fallet då. Bland annat ville många användare ha tillgång till korttidsindikatorer som motsvarar vad som finns för industrin. För att få en likartad uppsättning indikatorer för tjänstenäringarna behöver statistiken utökas med ett tjänsteproduktionsindex, orderstatistik, heltäckande omsättningsstatistik på månadsbasis samt statistik över kapacitetsutnyttjande.

SCB har tagit fram ett kvartalsvist experimentellt tjänsteproduktionsindex under 2006. Detta index kommer att beskrivas utförligare nedan. För 2007 planeras för en fortsatt utveckling av korttidsindikatorer för tjänstesektorn.

Produktion som indikator för förädlingsvärde

Här förklaras metoden bakom beräkningarna av kvartalsvis TjPI. Avsikten är att möjliggöra en bedömning av kvaliteten i TjPI, dels vad avser de proxyvariabler som används för förädlingsvärden, dels vad avser de prisdeflaterer som kan användas.

Tjänsteproduktionsindexet, TjPI, har samma konceptuella bas som BNP-beräkningarna och är avsett att vara en tillförlitlig indikator på korttidsförändringar av förädlingsvärdet inom den privata tjänstesektorn.

TjPI beräknas i fasta priser. Först och främst är det nödvändigt att bestämma ett basår till vilket priserna skall relateras. Sedan skall enligt teorin förädlingsvärdet i fasta priser för varje bransch skattas genom omräkning till fasta priser av både produktion och förbrukning, där det senare dras ifrån det förra. Denna metod, som är känd som *dubbeldeflatering*, är svår att i praktiken tillämpa på korttidsstatistik

eftersom den kräver högkvalitativ information om värden och priser för både produktion och förbrukning. Dubbeldeflatering är dessutom särskilt osäker när förädlingsvärdet är litet i relation till produktionen.

I praktiken är mer information tillgänglig för produktion än för förbrukning, varför produktionen ofta används som en indikator på förädlingsvärdet. I TjPI används produktion som indikator för förädlingsvärde och omsättning används i sin tur som indikator för produktion. För de flesta branscher är omsättning och produktion identiska, men inom handeln så exkluderas varuvärdet från produktionen vilket inte görs för omsättningen.

Även om förhållandet mellan produktionen och förbrukningen inte alltid är stabilt i enskilda branscher, kommer stabiliteten i aggregatet av alla branscher att bli högre. Om t.ex. en vara eller tjänst från en bransch används som input i en annan, märks inte instabiliteten på summan av branscherna. Om en produktionsindikator överskattar förändringen i förädlingsvärdet i den ena branschen, kommer felet att gå i motsatt riktning genom en underskattning av förädlingsvärdet i den andra.

De möjliga indikatorerna på förädlingsvärdet är följande, som de prioriteras enligt Europeiska nationalräkenskapssystemet (ENS):

1) Den indikator som föredras enligt ENS är en outputindikator som mäter deflaterad omsättning för en bransch. Till detta behövs en ändamålsenlig deflator för att rensa för prisförändringar. Deflaterad omsättning är den enda outputindikator som används i TjPI.

2) Användning av volymindikatorer är också acceptabel enligt ENS-förordningen. Detta kräver ingen deflatering men kommer vanligtvis inte att fånga kvalitetsförändringar i produktionen.

3) Indikatorer som mäter input till en bransch är inte godkända enligt ENS, men för vissa branscher är det den enda tillgängliga korttidsindikatorn. Den mest använda är sysselsättningen.

Uppgifter om output i löpande priser hämtas i samtliga fall från Omsättningsstatistiken för tjänstesektorn.

Tillgången till acceptabla deflaterer är det största problemet

Bristen på prisindex för tjänstesektorn har identifierats av utredningen av den ekonomiska statistiken men sedan starten för utveckling av tjänsteprisindex har dock många nya prisindex utvecklats. Det saknas fortfarande bra prisindex för ett antal branscher och för dessa branscher används bland

annat konsumentprisindex, producentprisindex, faktorprisindex och lönestatistik som deflaterer.

Då outputvariabeln deflaterats skall den vägas samman till olika branschaggregat. Branschindikatorer vägs ihop med hjälp av branschernas relativa bidrag till BNP för tjänstesektorn baserat på branschernas förädlingsvärde. Vikterna hämtas på grov branschnivå från Nationalräkenskaperna (NR) och på mer detaljerad nivå från undersökningen Företagens ekonomi (FEK). Vikterna uppdateras årligen, dock med en eftersläpning på ett till två år. Det innebär att när TjPI undersöker referensår 2006, kommer uppgifter från NR för 2005 och FEK för 2004 att användas.

Resultat

SCB har under 2005 och 2006 gjort testberäkningar av TjPI vilka senare har jämförts mot framräknade värden i Nationalräkenskaperna. Nedan görs en jämförelse av tredje kvartalet 2006 för sex branschaggregat, utveckling i procent från motsvarande kvartal 2005.

Utvecklingen av produktionen inom tjänstesektorn, TjPI jämfört med NR, branschvis

Tredje kvartalet 2006 jämfört med tredje kvartalet 2005, procent

Bransch (SNI)	NR	TjPI
Handeln (50–52)	4,5	4,9
Hotell och restaurang (55)	5,7	5,9
Transport, kommunikation (60–64)	3,7	5,0
Fastigheter, företagstjänster (70–74)	6,6	5,7
Utbildning, vård, omsorg (80–85)	9,3	8,8
Samhälls-, personliga tjänster (90–93)	3,7	2,7
Totalt	5,5	5,4

Källa: Tjänsteproduktionsindex och Nationalräkenskaperna

För samtliga branschaggregat avviker TjPI mot NR:s beräkningar av tjänsteproduktionen. I vissa fall är avvikelserna större och i andra fall mindre. Här skall några förklaringar ges till differenserna.

En generell anledning till differenser är att NR har andra och senare deflaterer, till exempel löneindex. Löneindex är inte fullständigt granskat då det används i TjPI. Vid framtagandet av de kvartalsvisa nationalräkenskaperna görs också vissa avstämningar mellan produktions- och användningssidan vilket kan påverka resultatet. Vidare gör NR lagerjusteringar inom samtliga branscher vilket inte görs i TjPI. Detta har störst påverkan inom handeln där de stora lagren inom tjänstesektorn finns. Då det gäller transport och kommunikation används olika metoder för beräkningarna gällande flyget. NR använder data från SAS både för produktions- och förbrukningsberäkningarna. TjPI förlitar sig på omsättningsutveckling som en indikator för förädlingsvärdets

utveckling. Inom samhälls- och personliga tjänster används olika metoder för deflateringen av branschen. I NR används ett löneindex för hela branschaggregatet, medan TjPI använder olika KPI och löneindex beroende på delbransch inom branschaggregatet.

Nedan har TjPI jämförts med nationalräkenskapernas tjänsteproduktion för de tre första kvartalen 2006, förändring från motsvarande kvartal 2005.

Utvecklingen av produktionen inom tjänstesektorn, TjPI jämfört med NR

De tre första kvartalen 2006 jämfört med motsvarande kvartal föregående år 2005, procent

Period	NR	TjPI
1 kv 2006	6,7	7,0
2 kv 2006	4,3	4,1
3 kv 2006	5,5	5,4

Källa: Tjänsteproduktionsindex och Nationalräkenskaperna

Även för det aggregerade tjänsteproduktionsindex för SNI 50–64 respektive 70–93 så är det skillnader mellan TjPI och NR. Det första kvartalet var differensen (+0,3 %) medan den för andra kvartalet var (–0,2 %) och det tredje kvartalet (–0,1 %). Dessa skillnader måste betraktas som tämligen små. Det bör dock beaktas att resultaten endast omfattar tre kvartal.

Månatligt index önskvärt

För att producera ett månatligt tjänsteproduktionsindex krävs månadsinformation för omsättning samt månatliga deflaterer. Tillgången till månadsinformation över omsättning är för tillfället begränsad till detaljhandeln. I övrigt finns endast kvartalsdata över omsättningen. En möjlighet att täcka detta informationsbehov är att införa nya enkäter på månadsbasis. En annan möjlighet är att utnyttja momsinformation. Den metod som SCB just nu håller på att testa och utvärdera är en kombination av de två. Anledningen till att en ren enkätinsamling inte väljs är för att i största möjliga utsträckning undvika att belasta uppgiftslämnarna ytterligare. Då det gäller deflaterer på månadsbasis kommer det till en början att bli svårare eftersom det ännu inte finns tjänsteprisindex på kvartalsbasis för alla branscher. I Storbritannien, där man sedan sex år tillbaka tagit fram ett experimentellt månatligt tjänsteproduktionsindex, så har man liknande problem. Där har man utnyttjat olika statistiska metoder, såsom interpolering och framskrivningar, för att beräkna månatliga deflaterer.

Kontaktperson: Daniel Lennartsson, 019-17 64 29

Handelsmarginaler

Handels produktion och dess fastprisberäkning

Artikeln syftar till att belysa beräkningen av handels produktion inom de svenska nationalräkenskaperna, ta upp de internationella kraven, informera om det pågående utvecklingsarbetet på hemmaplan och avsluta med beskrivningen av de unika deflater för handels produktion som tas fram i USA.

Handels roll i ekonomin

Handeln hör till så kallade distributionstjänsterna, vilka är svåra att beskriva och kvantifiera. Bland de tjänster som tillhandahålls av detaljhandeln kan t.ex. nämnas produktpresentationer, fönsterskyltning, utdelning av prover, stimulerande shoppingmiljö, produktinformation och tillkommande bekvämligheter som tillgänglighet och effektiva transaktioner. Priser för tjänsterna är oftast omöjliga att mäta på denna detaljerade nivå, utan de är en del av säljarens handelsmarginal för de sålda varorna. Handelsmarginaler skall räcka till att täcka alla kostnader för att driva verksamheten (betala löner, lokaler, att ge utdelning till ägarna, till investeringar för att t ex utöka verksamheten, täcka kassations- och stöldrisker m.m.).

Parti- och detaljhandeln (SNI 50–52) omsätter i Sverige mer än 1 600 mdr kronor årligen i handelsverksamheten. Handelsmarginalerna uppgår till cirka 285 mdr, branschen sysselsätter nära 550 000 personer och utgör cirka 10 procent av BNP.

Handels produktion, förädlingsvärde och svenska nationalräkenskaperna

Ett grundläggande begrepp i nationalräkenskapernas (NR) produktionsberäkningar är förädlingsvärdet, som för näringslivet beräknas som skillnaden mellan bruttoproduktionsvärdet och insatsförbrukningen (förbrukning av varor och tjänster). I de flesta branscher mäts bruttoproduktionen utifrån uppgifter om försäljning/omsättning, men i vissa branscher är produktionen definierad lite annorlunda. I branschen "handel" (SNI 50–52) är försäljningsvärdet inte något bra mått på den produktion som utförs. Försäljningsvärdet innehåller ju framförallt varuvärdet på de sålda produkterna. Produktionsvärdet i NR ska mäta värdet av den tjänst som utförs i handeln och mäts som försäljningsvärdet (exklusive moms) minus inköpsvärdet av de sålda varorna, alltså "handelsmarginalen".

I Sverige finns det för närvarande ingen aktuell information om handelsmarginaler för olika produkter eller i olika handelsbranscher, utan beräkningen baseras på äldre information som "skrivs fram" från år till år. Grunden för

marginalberäkningarna kommer från tidigt 80-tal. På den tiden gjorde dåvarande Statens Pris- och Kartellnämnd (SPK) undersökningar om marginaler i olika branscher. De marginalsatser som SPK kom fram till användes, tillsammans med olika antaganden, i nationalräkenskapernas tillgångs- och användningstabeller (T/A). T/A-tabellerna består av ett antal "produktbalanser", för närvarande cirka 400 stycken. Balanserna innehåller uppgifter om tillförsel i form av svensk produktion och import värderade till s.k. baspris, alltså före produktskatter och marginaler, och användning av produkterna (insatsförbrukning, konsumtion, export) värderad till mottagarpris. Marginalerna är därför också en viktig beståndsdel i avstämningen för att få konsistens i värderingen, från baspris till mottagarpris. För varje användning i en sådan produktbalans bestämdes en marginalsats utifrån SPK:s uppgifter om genomsnittsmarginaler.

De ursprungliga marginalsatserna sattes alltså för ett "benchmark"-år under tidiga 80-talet. Vid de årliga beräkningarna därefter appliceras samma marginalsats som närmast föregående år, i löpande priser. Något prisindex för handelsmarginaler, att använda som deflator, finns inte i Sverige och marginalen deflateras med samma prisindex som den användning den är knuten till. I samband med de årliga avstämningarna, och vid enstaka tillfällen med användande av ad hoc-information, justeras marginalsatsen baserat på expertbedömningar och analys av förändringar i varusammansättningen av produktbalanserna.

Handelsmarginal som produktion inom parti- och detaljhandel kommer fram residualt som totalt beräknad handelsmarginal minus handelsmarginaler producerade och redovisade inom andra branscher. Förädlingsvärdet i branschen, bidraget till BNP, bestäms däremot utifrån statistiska källor. Sedan 2003 är FEK-statistiken (Företagens Ekonomi) den källa som används.

Det görs ingen uppdelning på parti- och detaljhandel i de svenska nationalräkenskaperna.

Internationella definitioner, krav och rekommendationer

Produktionen av parti- och detaljhandelstjänster mäts genom de handelsmarginaler som tas ut på de varor som köps för vidareförsäljning. *En handelsmarginal är skillnaden mellan det faktiska eller åsatta priset på en vara inköpt för vidareförsäljning och det pris, som skulle få betalas av säljaren för att återanskaffa varan vid den tid den försäljs eller på annat sätt avyttras.* (ENS 1995 3.60)

Handels förädlingsvärde är skillnaden mellan handelsmarginalen och insatsförbrukningen.

Genom stabilitets- och tillväxtpakten, som instiftades i Maastricht, satte EU upp vissa kriterier för medlemsländernas ekonomiska utveckling. Det ökade EU-kommissionens intresse för medlemsländernas BNP-beräkningar i fasta priser och jämförbarheten medlemsstaterna emellan. En rad beslut om de gemensamma redovisningsprinciperna inom gemenskapen för medlemsstaternas nationalräkenskaper i fasta priser utfärdades och det infördes ett regelverk om principer för pris- och volymmätningar som lag inom gemenskapen. De principer som anges gäller årsuppgifter. En huvudprincip är dock att de kvartalsvisa räkenskaperna och årsräkenskaperna bör vara konsistenta, så att kvartalsräkenskaperna ger en så bra prognos som möjligt för resultaten för olika år.

Produktions- och användningssidan av BNP ska balanseras på detaljerad produktnivå med hjälp av tillgångs- och användningstabeller. Minimalt skall balanseringen göras på 60 produktgrupper men variationen länderna sinsemellan är stor (Storbritannien har drygt 100 produktgrupper, Sverige ca 400 medan Danmark har 2 700 produktgrupper). För fastprisberäkning förordas i första hand dubbeldeflatering, vilket innebär att produktion och insatsförbrukning deflateras var för sig med ändamålsenliga, kvalitetsjusterade prisindex. Deflatering av det aktuella årets värden med hjälp av prisindex är att föredra framför extrapolering av basårets värden med hjälp av volym- eller kvantitetsindex.

De tänkbara metoderna för respektive aggregat är rangordnade i tre olika nivåer benämnda A, B och C. A är bästa metod, B är godkänd metod om A-metod saknas och C är ej godkänd metod. Alla länder inom EU har rangordnat sina metoder under översyn av Eurostat. Från och med år 2006 får inga C-metoder användas inom ländernas nationalräkenskaper om inte dispens beviljats.

Sveriges tillämpning av rekommendationerna

Sverige liksom de flesta andra länder inom gemenskapen använder sig av en B-metod för varuhandeln och antar att handelsmarginalernas volym följer omsättningsvolymen. Metoden är godkänd men knappast tillfredställande då primärstatistik över handelsmarginaler saknas¹. Att ta fram en A-metod för t ex detaljhandeln anses vara mycket svårt. Under vissa förutsättningar leder B-metoden till jämförbara resultat länderna emellan. Att det inte i praktiken är så beror på ländernas varierande kvalitet i KPI, då KPI skall användas som deflator (justerat för förändringar i produktskatter och subventioner). Det bästa KPI, dvs. kvalitetsjusterat KPI, visar sig vara en problematisk deflator i de fall handelns omsättning tas som proxy för produktion i handeln. Kvalitetsjusteringar för vissa varor (datorer och andra elektronikvaror) kan utgöra ett speciellt problem för tolkningen av handelsvolymutveckling. Samma problem finns i NR:s produktionsberäkningar på kvartal, där endast handelns förädlingsvärde (branschens produktionsvärde – alltså handelsmarginaler – minus insatsförbrukning) skall ingå. Trots allt är de varor som säljs inte producerade av handeln och därför är kva-

litetsjusteringar av varorna inte relevanta för pris/volym på handelsmarginalerna. Problemet delas med alla dem som vill uppskatta produktivitetsutvecklingen inom detaljhandeln.

Trots att önskemål om primärstatistik om handelsmarginaler länge stått på nationalräkenskapernas lista startades ett utvecklingsprojekt i ämnet först i år (2006). SCB håller för närvarande på att utveckla en insamlings- och mätmetod för fångst av handelsmarginaler. Efter kompletterande diskussioner med handelsföretagen och deras branschorganisationer skall en provundersökning starta i februari nästa år. Den regelrätta insamlingen av handelsmarginaler kan sedan komma igång under våren 2007 om allt faller väl ut. Insamlingen planeras dock att göras endast intermittent.

För att fastprisberäkna produktionen i branscherna SNI 50–52 vore det önskvärt med ett producentprisindex.

USA:s FIOPI – den för närvarande bästa tillgängliga deflatorn

FIOPI, Fixed Input Output Price Index, är ett utbudsbaserat prisindex för fastprisberäkning av handelsmarginaler. FIOPI har utvecklats på Bureau of Labor Statistics (BLS) PPI Department i Washington D.C. där den också månatligen produceras. Indexet håller output (inklusive kvantiteterna) konstant över tid och visar ren prisförändring. Detta producentprisindex (PPI) för deflatering av detaljhandelns produktion täcker idag USA:s samtliga detaljhandelns delbranscher enligt NAICS (North American Industrial Classification System). Indexet är unikt i sitt slag med användningen av den marginalprismetodologi som beskrivs nedan. Laspeyres prisindexformel används för att beräkna FIOPI.

Detaljhandeln lägger en marginal på en inköpt varas pris innan varan säljs vidare. Marginalen, dvs. detaljhandelns pris för utförd produktion, kan alltså beräknas som en specifik varas försäljningspris minus varans anskaffningspris vid senaste leverans (alla rabatter och bidrag frånräknade). Därför utgår transaktioner som samlas in för PPI för detaljhandeln (FIOPI) från marginalpriser för specifika varor t.ex. flingor, kaffe, djupfryst mat eller liknande. Förändringar i marginalpriser för varorna i urvalet är tänkta att ge ett mått på prisförändringen i detaljhandelns produktion, givet att kvantiteten av detaljhandelstjänster är konstant.

Det är viktigt att komma ihåg att de valda detaljhandelsvarorna inte direkt representerar detaljhandlarnas produktion. Urvalet av speciella varor är de facto ett pragmatiskt svar på den avsaknad av transparens, som annars erfordras för att direkt prismäta detaljhandlarnas verkliga produktion som innehåller en mängd distributionstjänster.

¹ Företagens handelsmarginaler kan fungera som buffert. Exportföretagens handelsmarginaler kan t.ex. kortsiktigt fungera som buffert vid förändringar av växelkursen. Företagen på den svenska marknaden fångar upp en del av växelkursens svängningar så att växelkurseffekten inte omedelbart slår igenom på priserna. Handelns handelsmarginaler fungerar på samma sätt eftersom det inte alltid är möjligt (med hänsyn till marknadssituationen) att låta prisförändringar från föregående led direkt påverka priser till kunderna.

Ett problem med detta tillvägagångssätt kan uppstå då kvaliteten i de sålda varorna ändras och denna ändring också tolkas som en signal för ändrad kvalitet hos en eller flera av säljarens distributionstjänster. Detaljhandlaren förväntas trots allt utföra samma distributionstjänster vid små förändringar av själva varan.

Om till exempel detaljhandlaren säljer en ny och förbättrad kaffemaskin, kan detaljhandlaren produktion antingen ändras eller också inte ändras¹. Poängen här är att kvalitetsförändring i detaljhandlaren distributionstjänst inte med säkerhet kan kopplas samman med kvalitetsförändringar i de specifika varor som saluförs av detaljhandeln.

Ett annat problem som sammanlänkar kvalitetsförändring i varan med kvalitetsförändring i detaljhandelns distributionstjänster gäller kvalitetsvärdering. Det borde inte komma som en överraskning att detaljhandlarna vanligtvis saknar möjligheter att göra fullständiga värderingar av kvalitetsförbättringar hos varor som andra har producerat.

Den rätta kvalitetsvärderingen av den nya och förbättrade kaffemaskinen inom USA:s PPI Fixed Input Output Price Index (FIOPI) i exemplet ovan baserar sig på kaffemaskinproducentens marginalkostnad för de tillkommande insatser som produktionen av den nya kaffemaskinen tar i anspråk². Därför, om prissamlade myndigheter använder kvalitetsjusterade prisindex från tidigare produktionsstadier, som t ex från kaffemaskinproduktionen för att kvalitetsjustera detaljhandelsindex (DHI), använder de sig av värdering som baseras på produktionsfunktionen i en annan bransch. En sådan kvalitetsvärdering är inte förenlig med teorin bakom vare sig PPI eller FIOPI.

För att överbrygga glappet mellan insamlade marginalprisuppgifter för valda varor och den faktiska kvalitetsförändringen i handelns produktion, samlas kompletterande kvalitetsdata om den specifika handelsplatsen in. De lämnade specifikationerna av distributionstjänster är inte heller några exakta mått på produktion i handel. De utgör dock en approximation för en mängd av distributionstjänster och innehåller oberoende variabler som försäljningsställets totala yta, försäljningsyta, antalet kassaapparater som skannar varor, åldern på skannarnas mjukvara, antal lagerhållna enheter, antal anställda (omräknade till heltidsekivalent), typ av affär och dess geografiska läge, öppettider, den totala

försäljningsvolymen, tidpunkt för den senaste renovering av försäljningsstället m.m. Om karakteristikan av en specifik butik ändras, måste alla de prismätta posterna kvalitetsjusteras för förändringen i distributionstjänstens kvalitet som kan hänföras till den förändrade karakteristikan.

Hedoniska modeller som kvantifierar sambanden mellan handelsmarginaler och handelsplatsers karakteristika används i de fall en homogen varustruktur tillåter detta (t.ex. inom detaljhandeln med alkoholhaltiga drycker).

Under förutsättning att nationalräkenskaperna har uppgifter om handelsmarginaler i löpande priser, förefaller FIOPI vara ett bra index att användas för fastprisberäkning av handelns produktion inom ramen för T/A-tabellerna.

USA:s FIOPI är den enda deflatorn för detaljhandel som enligt Eurostats Handbook on Price and Volume Measures in National Accounts uppfyller kraven i A-metoden. I USA publiceras prisförändringar i handelsmarginaler varje månad som en viktig information för näringslivet eftersom handelsmarginaler är en betydande indikator på effektivitet³.

Kontaktpersoner: Vera Norrman, 08-506 943 04 och Ann-Marie Bråthén, 08-506 945 25

1 Om den nya kaffemaskinen kräver mera av detaljhandelns distributionstjänster, som produktion av information om varan eller demonstration, då kan en kvalitetsförändring i detaljhandelns produktion inträffa.

2 Det är viktigt att notera att input används, inte varans eller tjänstens nytta (användbarhet). Nyttan skall, enligt den ekonomiska teorin, användas i KPI eller andra efterfrågebaserade prisindex.

3 På företagsnivån analyseras utveckling av handelsmarginaler och försäljning. Handelsmarginal är en viktig indikator på effektivitet. Den anger hur mycket handeln i genomsnitt lägger på inköpspriset av varor den förmedlar till köparna. Marginalerna varierar mellan olika varor som säljs inom en och samma försäljningskanal beroende på graden av förädling i återförsäljningen, behov av extra försäljningsaktiviteter, skyltningen mm. Handelsmarginalerna skiljs dessutom åt mellan stora och små försäljare och kan variera även geografiskt beroende på graden av konkurrens mm. Ökade handelsmarginaler kan vara en indikation på bristande konkurrens. Försäljare i monopolsituation, som t ex Systembolaget och Apoteksbolaget bestämmer sina marginaler i förväg och i dialog med ägarna. För att veta om deras handelsmarginaler är berättigade krävs att man studerar jämförbar detaljhandel som är utsatt för konkurrens.

Premiepensionen och sparandet

PPM-flytt ändrar bilden av sparandet

Genom beslut i Eurostat får Sverige inte längre redovisa PPM-medlen som offentligt sparande utan de flyttas i stället över till hushållen. Nästa år stiger därför hushållens sparkvot med omkring 2 procentenheter samtidigt som överskottet i den offentliga sektorns sparande sjunker med cirka 1 procent av BNP. Dessa förändrade redovisningsregler leder till att regeringen måste formulera om det långsiktiga saldomålet för de offentliga finanserna om ett överskott på 2 procent av BNP.

De svenska offentliga finanserna har de senaste åren visat hyggliga överskott. Det finansiella sparandet uppgick 2005 till nästan 3 procent av bruttonationalprodukten, BNP. Tillsammans med Danmark och Finland ligger Sverige i topp i EU när det gäller saldot i de offentliga finanserna.

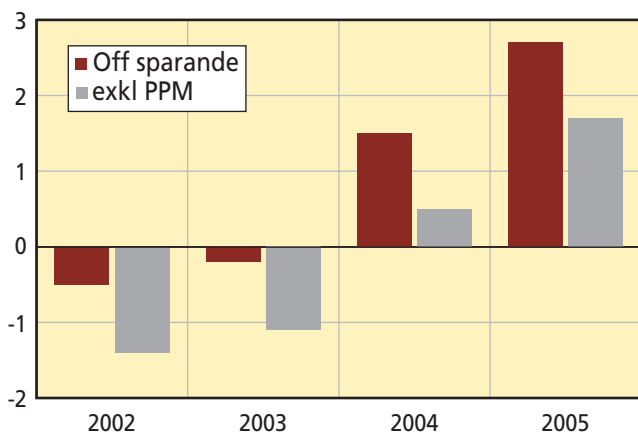
Merparten av överskotten – normalt cirka 2 procentenheter – uppstår i ålderspensionssystemet. AP-fonderna och fonderna i premiepensionssystemet, PPM, ökar i värde genom att inbetalningarna inklusive utdelningar och ränteintäkter på fonderna är större än utbetalningarna av pensioner. Fonderna kan öka även genom värdeförändringar (kapitalvinster) men dessa räknas inte som inkomster och sparande i nationalräkenskaperna.

Ny statistisk bild i mars 2007

Enligt ett beslut av Eurostat år 2004 ska PPM flyttas från den offentliga sektorn till försäkringssektorn senast i mars 2007. Det innebär att det finansiella sparandeöverskottet i den offentliga sektorn per automatik försämras motsvarande cirka 1,1 procentenheter av BNP. Dessutom sker en marginell uppjustering av den s.k. Maastrichtskulden (den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld).

Finansiellt sparande i offentlig sektor

År 2002–2005. Procent av BNP

Källa: Nationalräkenskaperna och Eurostat

Data t.o.m. 2005

Samtidigt ökar hushållssparandet eftersom PPM-fonderna, hittills betraktade som ägda av staten, nu blir hushållens egendom i statistiken. Sparkvoten beräknas stiga från drygt 8 till drygt 10 procent av disponibel inkomst 2007. Hushållens förmögenhet ökar med cirka 200 miljarder kr.

Många turer före EU-beslutet 2004

Eurostats beslut 2004 föregicks av en lång process som för svensk del började redan 1997. Den svenska premiepensionsutredningen fick då ett förhandsbesked från Eurostat att PPM tillsammans med den nya inkomstpensionen skulle bokföras som en institutionell enhet inom den offentliga sektorn (socialförsäkring). År 2002 startade emellertid en ny vända, initierad av Eurostat och föranledd av att fall liknande PPM var på väg att införas i några av de då nya EU-länderna. Efter två års intensiva diskussioner beslutade Eurostat att alla s.k. avgiftsbaserade, fonderade system (defined contribution, funded schemes) inte får vara en del av offentlig sektor i rapporteringen av offentliga underskott, EDP. Beslutet berör direkt fyra länder (Sverige, Danmark, Polen och Ungern). Störst blir effekten för Polen där det offentliga underskottet ökar med nästan 2 procentenheter.

Konsekvenser för statistiken

Det i särklass viktigaste är flyttningen av fonder och sparande från offentlig sektor. De årliga nettoflödena är runt 30 miljarder kronor och den förmögenhetsmassa som byter ägare uppgår till omkring 200 miljarder kronor (2005). Även ett antal andra poster behöver justeras i nationalräkenskaperna i samband med överflyttningen, även om dessa är av en helt annan storleksordning än beloppen ovan. PPM-flytten innebär att den offentliga konsumtionen går ned samtidigt som produktion och insatsförbrukning ökar i den icke-offentliga sektorn. Investeringar och kapitalförslitning, löner och driftöverskott är andra exempel där nationalräkenskaperna påverkas.

En fråga är hur premiepensionen ska redovisa vid inledningsfasen, dvs. från de första avsättningarna i Riksgäldskontoret, RGK 1995 till den faktiska starten runt år 2000, det år hushållen tilldelades kapital att placera efter eget val i olika fonder. Sannolikt kommer att väljas en lösning som innebär att avsättningarna i RGK kommer att behandlas som om de redan då tillhörde hushållen. Därigenom erhålls en jämnare serie även om hushållen inte då förfogade över fondkapitalet.

Ekonomiska konsekvenser

Den offentliga sektorns finansiella sparande är en viktig målvariabel för den ekonomiska politiken i Sverige och i

EU. Stabilitets- och tillväxtpaktens krav är att det årliga underskottet endast i undantagsfall får överstiga 3 procent av BNP. Sverige har under ett antal år inte haft några problem att uppfylla kraven. Ett minskat överskott motsvarande drygt en procent av BNP skulle inte nämnvärt ändra bilden av Sverige som ett land med stabila statsfinanser. Dock innebär den nya statistiska bilden att marginalen till det tillåtna underskottet krymper vilket i ett mer ansträngt budgetläge skulle kunna innebära att utrymmet för finanspolitiska åtgärder begränsas.

Det finns också ett inhemskt saldomål, det s.k. överskotts-målet. Det innebär att de offentliga finanserna ska visa överskott i genomsnitt över en konjunkturcykel. Syftet är att skapa utrymme för dels effekterna av de s.k. automatiska stabilisatorerna (skatter och offentliga utgifter som varierar med inkomsterna i ekonomin), dels direkta (diskretionära) finanspolitiska åtgärder. Ett av motiven är att ett växande antal äldre kommer att utsätta de offentliga åtagandena för större belastning. För närvarande är saldomålet att den offentliga sektorn (stat, kommuner och ålderspensionssystemet) ska visa ett överskott på 2 procent av BNP över en konjunkturcykel.

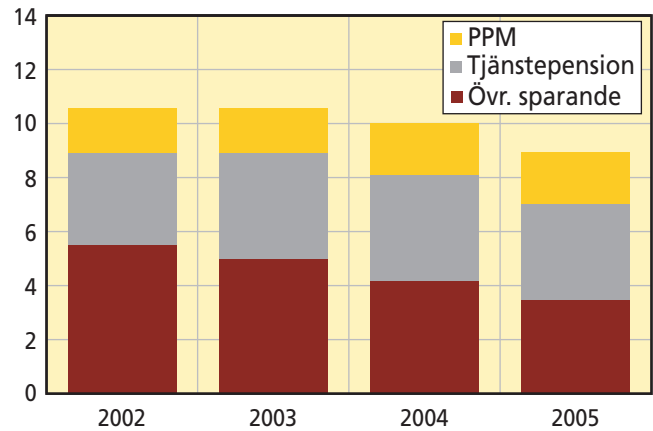
Om dagens målsättning bibehålls blir den naturliga konsekvensen av redovisningsförändringen att saldomålet behöver justeras eller omformuleras. Frågan om det nya överskottsmålet kommer sannolikt att behandlas i samband regeringens vårproposition.

Andra konsekvenser för ekonomisk analys är att den s.k. skatte- och avgiftskvoten kommer att sjunka. PPM finansieras av avgifter från arbetsgivare och hushåll. Dessa avgifter kommer efter en omklassificering att räknas som privata.

En förhållandevis stor förändring gäller hushållens sparande. Hushållens disponibla inkomster kommer att öka genom de avgifter, netto som tillräknas hushållen. Hushållssparandet kommer att stiga motsvarande, vilket räknat på sparkvoten innebär en uppjustering med nästan 2 procentenheter.

Hushållens sparkvot

År 2002–2005. Procent av disponibel inkomst

Källa: Nationalräkenskaperna och Eurostat

Data t.o.m. 2005

Med dagens nivå på sparkvoten kommer alltså en övervägande del av hushållssparandet att utgöras av kollektiva sparformer (tjänstepensioner och PPM).

Kontaktperson: Bo Bergman, 08-506 945 42

Summary

Economic activity is still strong

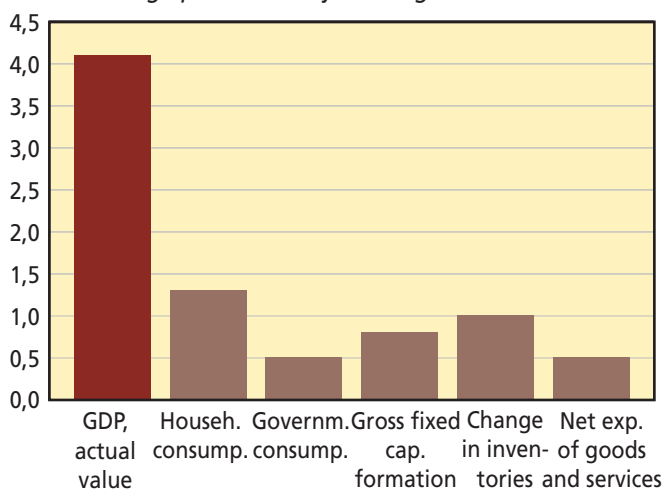
The Swedish economy grew by 4.4 percent during the third quarter, in calendar adjusted figures compared to the third quarter 2005. Household consumption and the change in inventories contributed with more than half of the total growth rate, while the contribution from gross capital formation and net exports was somewhat smaller compared to preceding quarters. The strong GDP growth gave rise to a continued improvement of the labour market situation with rising employment and decreasing levels of unemployment. The increase in employment opportunities was particularly strong for temporary personnel.

The occurrence of three consecutive quarters with a GDP increase of more than 4 percent is unusual in the Swedish economy. GDP growth is now beginning to slow somewhat. This might imply that the strong expansion phase is now close to an end. Domestic demand, both with regards to consumption and investment, continued to grow. Productivity showed a slightly slower trend during the third quarter, which is considered as normal for an economy that is close to full capacity.

Contribution to GDP growth, incl. imports

Change third quarter 2006 compared to the same quarter previous year

Percentage points. Unadjusted figures

Source: National accounts

A positive effect of the strong GDP growth is that more jobs have been created. All employment indicators show a positive trend for employment and falling unemployment. The new jobs are, to a larger extent, temporary positions. Construction, financial industry and business services are among the sectors that showed the most positive development.

Imports grew at a faster pace than exports. The contribution to the total GDP growth during the third quarter was therefore a moderate 0.5 percentage points. Trade in services grew more than total net exports. Household consumption continued to expand and is closely linked to the strong phase of construction of residential housing, the growing demand being mainly for domestic equipment.

Gross capital formation showed a continued positive development, mainly regarding construction, while industry investments are now slower after a very strong development during the first quarter of 2006. Construction of residential housing continued to increase at a fast pace. Somewhat surprisingly, inventories contributed positively to growth with 1 percentage point for the third quarter. This does not imply that inventories are building up, but is a consequence of a slower inventory decrease in the third quarter of 2006 compared to the third quarter of 2005.

Two thematic articles present the influence of different factors on the productivity development. For example, investments in IT and R&D have given an extra boost to productivity growth while this is not the case for investments in more qualified personnel. A study has also been carried out on different ways of measuring volume changes for production within the government sector, which is demanded by the EU and is a necessity to be able to measure productivity development in the public sector.

Several projects have been started in order to improve Swedish economic statistics. These projects will be presented on an ongoing basis in *Swedish Economy – a statistical perspective*. This time the work with a new Service Production Index, which can be used as an indicator of the development in the service sector, is presented.

In another thematic article the treatment of retail trade production in the Swedish national accounts is explained and a description is provided of a producer price index for retail trade production, as is used in the United States. This method could in the future also be used in Sweden to calculate constant prices for trade margins.

During next spring, the premium pension (PPM) will be moved from the public sector to the private insurance sector in accordance with an EU decision from 2004. This means that the financial surplus in the public sector will decrease by approximately one percent of GDP, while household savings will rise by close to 2 percentage points.

Ansvarig utgivare:

Gunnel Bengtsson

Frågor om innehållet i denna publikation kan ställas till:

Leif Munters, redaktör	08-506 945 09
Monica Nelson Edberg, redaktör	08-506 945 66
Bo Bergman	08-506 945 42
Hans-Olof Hagén	08-506 944 66
Vera Norrman	08-506 943 04
Bo Sandén	08-506 946 94
Tomas Thorén	08-506 941 46

Medskribenter:

Ann-Marie Bråthén, nationalräkenskaper
Daniel Lennartsson, näringslivets struktur
Birgitta Magnusson Wärmark, nationalräkenskaper
Alex Teterukovsky, statistiska metoder
Anna Wilén, arbetsmarknad

Grafisk form och webbpublicering:

Monica Andersson	08-506 943 62
Arne Orrgård	08-506 950 73

Förfrågningar kan även göras via e-post med adress: förnamn.efternamn@scb.se.

Sveriges ekonomi – Statistiskt perspektiv

ISSN 1653-3828

URN:NBN:SE:SCB-2006-A28ST0604_pdf